

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาต้นแบบความเป็นครูดนตรี: กรณีศึกษา พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ ผู้วิจัยต้องการศึกษาคุณลักษณะของความเป็นครูดนตรีในด้านต่าง ๆ ของพันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ และสร้างแนวทางคุณลักษณะของความเป็นครูดนตรี โดยมีต้นแบบคือ พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ จึงขอเสนอการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้เป็น 7 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ และความเป็นศิลปินแห่งชาติ

ตอนที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นครู และต้นแบบความเป็นครู

2.1 ครู และความเป็นครู

2.2 คุณลักษณะของความเป็นครู และคุณลักษณะของความเป็นครูที่ดี (แยกตามด้าน)

ตอนที่ 3 แนวทางต้นแบบความเป็นครูดนตรี

3.1 ความหมายของต้นแบบ ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นต้นแบบ และต้นแบบความเป็นครู

3.2 การนำเสนอแนวทางต้นแบบความเป็นครูดนตรี

ตอนที่ 4 แนวคิด หลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับจิตวิทยาการสอน

4.1 ความหมาย และหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

4.2 ทฤษฎีการกระทำแบบมีเงื่อนไข (Operant Conditioning Theory)

4.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)

ตอนที่ 5 แนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา

5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

5.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) และการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์ (Interview)

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากหัวข้อดังกล่าว มีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ และความเป็นศิลปินแห่งชาติ
 จากการศึกษาเอกสารชีวประวัติที่เกี่ยวข้องกับพันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ
 และการวิเคราะห์ข้อมูลหลักจากพันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ และวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วน
 จากลูกศิษย์โดยตรงของท่าน เพื่อนำเสนอภาพรวมของภูมิหลังที่มีส่วนเกี่ยวข้องเนื่องกับการเป็นครูดนตรีของ
 พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2553) ดังนี้

ภาพที่ 2.1 พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ

1.1 ครอบครัว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอกพิเศษ ชูชาติ พิทักษากร เกิดวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2477
 เกิดที่บางลำพู เขตพระนคร เป็นชาวกรุงเทพมหานคร บิดาชื่อนี้ เรือตรีชิต พิทักษากร มารดาชื่อนี้ ชื่น พิทักษา
 กร เป็นบุตรคนเดียว สมรสกับนางเพ็ญศรี พิทักษากร ข้าราชการบำนาญกระทรวงมหาดไทย มีบุตรด้วยกัน
 1 คน คือ พันเอกชูชาติ พิทักษากร

1.2 การศึกษา

ท่านสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนอานวยศิลป์ พุทธศักราช 2502 เข้าเรียน
 มัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา จนกระทั่งพุทธศักราช 2495 เดินทางไปประเทศอังกฤษ
 ด้วยทุนของบิดา เข้าศึกษาที่ Woolish Polytechnic สอบผ่าน Advance GCE แล้วสมัครเข้าเรียนสาขา
 เกสักรรม ต่อมาเปลี่ยนแขนงความรู้ไปเรียนด้านดนตรีคลาสสิกอย่างจริงจังที่ Blackheath College of
 Music กรุงลอนดอน ท้ายที่สุดท่านยังสามารถสอบเทียบปริญญา A.R.C.M. พร้อมทั้งประกาศนียบัตรการ

สอนดนตรี Teaching Diploma จาก The Royal College of Music และเข้าศึกษาในระดับ Graduate Course ที่ London College of Music เรียนวิชาเอกไวโอลินคู่กับการอำนวยเพลง ได้รับปริญญา G.L.C.M. จบการศึกษาในปีพุทธศักราช 2505

1.3 การทำงาน

พุทธศักราช 2505 สมัยเข้ารับราชการในกองทัพบก สังกัดกองดุริยางค์ หมวดยศดนตรีประมาณหนึ่งปี จากนั้นจึงย้ายไปประจำที่ฝ่ายการศึกษา ทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้บริการการศึกษา และสอนดนตรีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติให้แก่ นักเรียนดุริยางค์และนายทหารระดับผู้บริหารทุกคน นอกจากนี้ยังได้ควบคุมวงดุริยางค์ทำการแสดงในวาระสำคัญ ๆ ของชาติ ทั้งในและต่างประเทศ จนกระทั่งลาออกจากราชการในปี พุทธศักราช 2519 ในยศพันเอก

ท่านได้เข้ารับราชการเป็นอาจารย์พิเศษ ตั้งแต่พุทธศักราช 2517 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในพุทธศักราช 2525 กลับเข้ารับราชการอีกครั้งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในตำแหน่งอาจารย์ประจำ สังกัดภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ เมื่อเป็นอาจารย์เต็มตัว ได้พัฒนาหลักสูตรดนตรีสากล จนเกิดความก้าวหน้าเข้มแข็ง ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ สอนวิชาไวโอลิน 1 - 7, วิชาวิโอลา 1 - 7, วิชา Harmony 1 - 4, วิชา Orchestration, วิชา Ensemble, วิชา Aural Training 1 - 4, วิชา Conducting และยังสร้างวงดนตรี CU. ED. ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นวงซิมโฟนีแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในที่สุด สำหรับพุทธศักราช 2538 ท่านได้เกษียณอายุราชการ ในตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และระหว่างที่สอนดนตรีที่คณะครุศาสตร์เป็นหลักแล้ว ยังทำหน้าที่อาจารย์พิเศษในสถาบันอื่น ๆ ตลอดเวลา อาทิ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, วิทยาลัยดนตรี มหาวิทยาลัยรังสิต, โรงเรียนดุริยางค์ทหารบกและทหารเรือ

1.4 ผลงาน และรางวัลที่ได้รับ

ผลงานและรางวัลที่ได้รับของผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอกชูชาติ พิทักษากร นี้ ผู้วิจัยได้อ้างอิงจากคำประกาศเกียรติคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันเอกพิเศษชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดง (ดนตรีสากล) สรุปได้ว่า ในช่วงเวลาที่รับราชการกองดุริยางค์กองทัพบกอยู่นั้น ท่านได้คิดรูปแบบการเผยแพร่ความรู้ทางดนตรีผ่านสื่อโทรทัศน์ โดยจัดรายการ “ดนตรีวิจารณ์” เสมือนเป็นครูดนตรีสอนผ่านสื่อเทคโนโลยี ระหว่างพุทธศักราช 2508 - 2519 ลักษณะของรายการเป็นการอธิบายความรู้ต่างๆ ทางดนตรีสากลให้แก่ผู้ชมทางบ้านด้วยการบรรยายและสาธิตตัวอย่างประกอบ

โดยที่ตัวท่านเองทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้บรรยาย ผู้อำนวยการ ผู้ประพันธ์ และเรียบเรียงเสียงประสาน ควบคุมการฝึกซ้อมและออกแบบเนื้อหา ร่วมกับวงดนตรี “พิทักษ์กร” ท่านยังได้ทำเพลงประกอบงานบันทึกเสียงของศิลปินลูกทุ่งหลายท่าน ในระยะที่ทำงานกองดุริยางค์ทหารบก ได้ทำหน้าที่เล่นเปียโนให้ศิลปินลูกทุ่งเหล่านั้นในลักษณะคีตปฏิภาณทั้งหลาย ถือเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างประวัติศาสตร์ดนตรีลูกทุ่งเช่นกัน และในพุทธศักราช 2519 ท่านได้รับรางวัลแผ่นเสียงทองคำพระราชทาน เพลง “สุดแผ่นดิน” ในฐานะผู้เรียบเรียงเสียงประสานยอดเยี่ยม รวมถึงได้รับเหรียญ Silver Cross of Merit ในฐานะเป็นผู้มีความรู้ในการเผยแพร่ผลงานของดุริยางค์ยุโรปจากประธานาธิบดีฟรานซ์ โจนาส แห่งประเทศออสเตรีย ซึ่งโอกาสของผู้ที่จะได้รับการยกย่องในรางวัลนี้มีจำนวนน้อยคนมากในโลกดนตรีคลาสสิก ท่านยังได้รับรางวัลยกย่องในฐานะของครูอีกหลายรางวัล ประกอบกับท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางดนตรีคลาสสิกอย่างลึกซึ้งทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ นอกจากจะเป็นครูดนตรีที่ได้รับการยอมรับ ยังเป็นผู้อำนวยเพลงที่มีทักษะยอดเยี่ยมในการตีความบทคีตนิพนธ์และการสื่อสาร ท่านมีผลงานเพลงเรียบเรียงเสียงประสาน เช่น เพลงโอ เอเชียนเกมส์ ที่ท่านได้เรียบเรียงเสียงประสานและอำนวยเพลงโดยบันทึกลงแผ่นเสียง เพลงสุดแผ่นดิน ท่านก็ได้เรียบเรียงเสียงประสาน ซึ่งบรรเลงโดยวงดนตรีกองดุริยางค์ทหารบก เพลงเมืองน่ากังวล เนื้อร้องพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และมาร์ชของอาจศึกของกรมทหารอาสาสมัคร (Queen’s Cobra) เพลงมาร์ชวันศึกษาประชาบาล ซึ่งท่านได้แต่งร่วมกับครูเอื้อ สุนทรสนาน และสง่า อารัมภีร์ นอกจากนั้น ท่านยังได้เขียนบทความในนิตยสาร วารสารต่าง ๆ หนังสือ “เบื้องหลังเพลงดัง” รวมข้อเขียนของ 40 นักเพลง จัดพิมพ์โดย สมาคมนักแต่งเพลงแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2526 บทความเรื่อง “มาฝึก ad-lib กันเถอะ” เป็นต้น

ในปี พุทธศักราช 2527 ท่านได้ก่อตั้งและพัฒนาวงดนตรีแชมเบอร์ของคณะครุศาสตร์ จนกลายเป็นวงดนตรีขนาดใหญ่ ชื่อวงซิมโฟนีออร์เคสตราแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยท่านรับตำแหน่งผู้อำนวยการดนตรีของวง มีการแสดงสดเป็นประจำทุกปี และได้บันทึกเสียงเพื่อออกเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ เช่น รายการดนตรีคลาสสิก สถานีวิทยุจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย FM 101.5 Mhz รายการโทรทัศน์ดนตรี กวีศิลป์ สถานี Thai PBS เป็นต้น ท่านยังได้ก่อตั้งวงอิมพูซอร์เคสตรา และเป็นกรรมการบริหารวงไทยแลนด์ฟิลฮาร์โมนิคด้วย นอกจากนั้น ท่านได้ผลิตผลงานหนังสือตำราวิชาการดนตรี ด้านทฤษฎีดนตรี และเอกสารประกอบการสอนจำนวนมาก โดยเฉพาะความรู้ทาง Counterpoint – Composition – Harmony และท่านเองเป็นครูสอนเครื่องสายไวโอลิน การอำนวยเพลง การประพันธ์เพลง และเรียบเรียงเสียงประสาน และไม่เคยทอดทิ้งเพลงไทยเดิม โดยเฉพาะเพลงต่าง ๆ ที่เคยศึกษามากับครูยรรยง แดงกูร และครูสุวรรณ

ไพศาลศรี นำมาเรียบเรียงเสียงประสานเป็นทางเดียวสำหรับเปียโน โดยแต่งทางขึ้นใหม่จากประสบการณ์ความรู้ที่เดินทางไปใช้ชีวิตอยู่กับสังคมดนตรีอังกฤษ หาหนทางในการใช้ระบบนิ้ว คอร์ด และการไล่เรียงบันไดเสียงที่ต้องอาศัยความสามารถระดับสูง ถ่ายทอดให้กับ ศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา โสติดยานุรักษ์ เป็นผู้เดี่ยวเปียโน ได้แก่ เพลงลาวแพน สารถิ เขมรไทรโยค เจี้ยวรำลึก โสมส่องแสง เป็นต้น ท่านยังได้ผลักดันให้มีการแสดงดนตรี โดยเน้นบทบาทของไวโอลามาตั้งแต่พุทธศักราช 2547 ในนามของ The Viola Lovers (C.U. Viola Ensemble) ถือเป็นวงแรกและวงเดียวในเมืองไทยที่ทั้งวงล้วนแต่เล่นด้วยไวโอล่าทั้งสิ้น ซึ่งเพลงที่คัดสรรมาบรรเลงมีตั้งแต่ยุคบาโรคจนถึงเพลงแจ๊ส มีความน่าสนใจในเรื่องของการเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับเครื่องดนตรีประเภทเดียวทั้งวง

สำหรับรางวัลที่มีความสำคัญมากอีกรางวัล คือ มูลนิธิตลาดหลักทรัพย์ฯ มอบรางวัลแก่ท่านเพื่อเชิดชูเกียรติในฐานะเป็นผู้ทำความดีเพื่อสังคม สาขาการส่งเสริมดนตรี เนื่องจากเป็นผู้สร้างสรรค์งานดนตรี เสียสละ และอุทิศตนเองเพื่อพัฒนาดนตรีไทยมาตลอดระยะเวลา 40 ปี จนกระทั่งท่านได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 สาขาศิลปะการแสดงด้านดนตรีสากล รวมถึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต กิตติมศักดิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2554 และยังได้รับการเสนอชื่อเป็นปุษนียาจารย์ คณะครุศาสตร์ ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2555 อีกด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับศิลปินแห่งชาติ

ศิลปินแห่งชาติว่า หมายถึง ศิลปินผู้มีความสามารถ มีผลงานสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นที่ยอมรับของวงการ และมีผลงานเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยคุณสมบัติของศิลปินแห่งชาตินั้นมีถึง 7 ประการ ได้แก่ 1. เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย และยังมีชีวิตอยู่ในวันตัดสิน 2. เป็นผู้มีความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับของวงการศิลปะแขนงนั้น 3. เป็นผู้สร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะแขนงนั้น จนถึงปัจจุบัน 4. เป็นผู้มุ่งและถ่ายทอดศิลปะแขนงนั้น 5. เป็นผู้ปฏิบัติงานศิลปะแขนงนั้นอยู่ในปัจจุบัน 6. เป็นผู้มีความคุณธรรมและมีความรักในวิชาชีพของตน 7. เป็นผู้ที่มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติ

เห็นได้ว่าการที่พันเอกชูชาติ พิทักษากร ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติในการเป็นศิลปินแห่งชาติต้องประกอบไปด้วยคุณสมบัติทั้ง 7 ประการ โดยแต่ละประการนั้นไม่ใช่ใครก็ตามที่สามารถปฏิบัติได้ครบ แต่เป็นผู้ได้รับยกย่องให้ได้รับรางวัลอันทรงเกียรตินี้ แสดงให้เห็นว่าพันเอกชูชาติ พิทักษากร มีคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างมาก

นอกจากนั้นยังมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกจำแนกศิลปินแห่งชาติออกเป็น 4 สาขา ได้แก่

1. สาขาทัศนศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่มองเห็นได้ด้วยตา จะเป็นศิลปะสองมิติหรือสามมิติ ซึ่งได้แก่ ผลงานศิลปกรรมประเภทต่างๆ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาของผู้สร้างสรรค์และมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ดังต่อไปนี้
2. สาขาศิลปะสถาปัตยกรรม หมายถึง งานออกแบบ หรืองานออกแบบและงานก่อสร้างอาคารสวยงาม มีคุณค่าทางศิลปะ และมีวิทยาการ ซึ่งแสดงภูมิปัญญาของผู้ออกแบบอย่างโดดเด่น ได้แก่ สถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมร่วมสมัย
3. สาขาวรรณศิลป์ หมายถึง บทประพันธ์ที่ปลุกมโนคติของผู้อ่าน ทำให้เกิดจินตนาการความเพลิดเพลิน และเกิดอารมณ์ต่างๆ ตามเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์ ได้แก่ กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น นวนิยาย บันเทิงคดี สำหรับเด็กและเยาวชน อาทิ หนังสือเด็ก วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง และ
4. สาขาศิลปะการแสดง หมายถึง ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ซึ่งเป็นได้ทั้งแบบดั้งเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่ ได้แก่ 1) การละคร การดนตรี แบ่งออกเป็นดนตรีไทยและดนตรีสากล 2) นักดนตรี ต้องเป็นนักดนตรีเด่นเฉพาะเครื่องมือ 3) นักร้อง ต้องมีความสามารถทั้งร้องส่งและร้องรับในการแสดงต่าง ๆ และสามารถเล่นทำนองต่างๆ ได้ 4) นักประพันธ์เพลงต้องประพันธ์ ทั้งทางร้องและทางดนตรี 5) ผู้อำนวยเพลง ต้องเป็นผู้อำนวยเพลงดีเด่น 6) ผู้ผลิตเครื่องดนตรี และ 7) การแสดงพื้นบ้าน

เกณฑ์ในการคัดเลือกศิลปินแห่งชาตินั้น ประกอบไปด้วย 3 เกณฑ์ คือ “ด้านคุณสมบัติของศิลปินแห่งชาติ” ได้แก่ เกณฑ์เบื้องต้นต่าง ๆ และต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ และมีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับของวงการศิลปะแขนงนั้น เป็นผู้สร้างสรรค์และพัฒนาศิลปะแขนงนั้น ๆ ที่สำคัญจักต้องเป็น “ผู้ผดุง ถ่ายทอด หรือเป็นต้นแบบศิลปะแขนงนั้น” เป็นผู้มีความคุณธรรม และรักในงานศิลปะของตน รวมถึงมีผลงานที่ยังประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติ สำหรับ “ด้านคุณค่ามาตรฐานผลงานศิลปะของศิลปินแห่งชาติ” ผลงานต้องสื่อให้เห็นถึงคุณค่าในความคิด ความงาม คุณค่าทางอารมณ์ สะท้อนความเป็นธรรมชาติ และมีเอกลักษณ์เฉพาะในงานของตนไม่ลอกเลียนแบบจากผู้อื่น หรือมีกลวิธีเชิงสร้างสรรค์ และสุดท้ายคือ “ด้านการเผยแพร่และยอมรับคุณค่าผลงานของศิลปินแห่งชาติ” ผลงานที่ได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง มีหลักฐานอ้างอิง โดยเป็นผลงานที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด พัฒนาการทางงานศิลปะอย่างเด่นชัด ผลงานได้รับรางวัลหรือเกียรติคุณต้องมีกระบวนการพิจารณาเป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งสาขาที่พ้นเอกอุชาติ พิทักษากร ได้รับคือ สาขาศิลปะการแสดง ในกลุ่มประเภทกลุ่มดนตรีสากล ซึ่งเมื่อศิลปินแห่งชาติได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจะเข้ารับพระราชทานโล่ และเข็มเชิดชูเกียรติดังกล่าวแล้ว มีความหมายว่า “ความเป็นปราชญ์ในความรู้ความสามารถของศิลปินที่ได้

อุตสาหกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์ผลงานในด้านศิลปะไว้มากมายจนเป็นมรดกอันล้ำค่าทางวัฒนธรรมของชาติในสาขาศิลปะการแสดง”

จากการที่พันเอกชูชาติ พิทักษากร ได้รับรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 สาขาศิลปะการแสดงด้านดนตรีสากล ทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาท่านทั้งในแง่ของการดำรงตนในฐานะครูที่เหมาะสม รวมถึงความรู้ที่ท่านได้รับมา และการสอนดนตรีตามแนวทางของท่านที่สำคัญเมื่อพิจารณาแล้ว ไม่มีคุณสมบัติใดที่พันเอกชูชาติ พิทักษากร ไม่เหมาะสมในการเป็นศิลปินแห่งชาติ ซึ่งหมายถึง พันเอกชูชาติ พิทักษากร ควรค่าแก่การได้เป็น ผู้ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ หรือ เป็นต้นแบบศิลปะแขนงนั้น และความเป็นปราชญ์ในความรู้ความสามารถของศิลปินที่ได้อุตสาหกรรมทัศนศิลป์สร้างสรรค์ผลงานไว้มากมาย” ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และมนุษยชาติ ซึ่งเป็นสมบัติที่ล้ำค่าของผู้ที่เป็นต้นแบบในฐานะ “ผู้ถ่ายทอด” “ผู้สอน” หรือ “ครู” แห่งวงการดนตรีอย่างแท้จริง

ตอนที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นครู และต้นแบบความเป็นครู

2.1 ครู และความเป็นครู

“ครู”

ความหมายของครูนั้นราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้กล่าวถึงครูว่า “ครู” นั้น มีรากศัพท์ในภาษาบาลีว่า “คุรุ – คุรุ” หรือจากภาษาสันสกฤตว่า “คุรุ” ซึ่งแปลว่า ผู้สั่งสอนศิษย์หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ อีกนัยหนึ่ง “ครู” หมายความว่า บุคคลกรวิชาชีพผู้ซึ่งทำหน้าที่หลักในด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้ว่าความหมายของ “ครู” ในปัจจุบัน หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอนคน เป็นผู้สั่งสอนศิษย์หรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปความหมายของครูได้ว่าครู เป็นผู้ทำหน้าที่สอน ให้ความรู้แก่ศิษย์ พร้อมทั้งทำหน้าที่สั่งสอน อบรม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับศิษย์

“ความเป็นครู”

ครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และการพัฒนาโดยรอบให้เกิดในตัวผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเชิงวิชาการ นำไปสู่การมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งการดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้นการจะพัฒนาการศึกษา หรือพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงย่อมต้องอาศัยครูที่มีคุณภาพ ครูที่มีความเป็นครู

สำนักงานมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548) ได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูขึ้น เพื่อให้การพัฒนาบุคลากรใหม่ที่จะเข้ามาสู่วิชาชีพครู และการพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

ดังเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ในส่วนของมาตรฐานความรู้ นั้น ต้องประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ อาทิ ความรู้ทางด้านภาษาและเทคโนโลยี สำหรับครู หลักสูตร จิตวิทยาสำหรับครู การวัดและการประเมิน รวมถึงสิ่งสุดท้าย คือ การศึกษาเรื่อง ความเป็นครู ดังนั้น สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548) จึงได้กำหนดให้ผู้เรียน ต้องเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ “ความเป็นครู” ได้แก่ ความสำคัญของวิชาชีพครู บทบาทหน้าที่ ภาระงานของครู พัฒนาการของวิชาชีพครู คุณลักษณะของครูที่ดี การสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู การ เสริมสร้างศักยภาพและสมรรถภาพของความเป็นครู การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และการเป็นผู้นำทาง วิชาการ เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู จรรยาบรรณของวิชาชีพครู และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ยนต์ ชุ่มจิต (2553) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความเป็นครูนั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบอย่าง น้อย 2 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง คือ องค์ประกอบทางด้านความสามารถและบุคลิกภาพส่วนตัว เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “องค์ประกอบทางจิตวิสัย” ประการที่สอง คือ องค์ประกอบทางด้านความรู้ในหลัก วิชาที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากสถาบันการศึกษา หรือจากผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “องค์ประกอบทางด้านวัตถุวิสัย” ดังนั้น องค์ประกอบของความเป็นครู ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบวิชาชีพครู จำเป็นต้องมียังมี คือ ความรู้ในหลักวิชาที่จะสอน และความสามารถในการสอน

สรุปได้ว่า กระบวนการที่มีความเฉพาะตัวของผู้ประกอบวิชาชีพครุนั้น ต้องประกอบไปด้วยการ ผสมผสานระหว่างองค์ประกอบทางจิตวิสัย ซึ่งสังเกตได้จากการที่ครูอาจารย์บางคนเพิ่งเริ่มสอน และยัง ขาดทั้งความรู้ที่มากพอ ขาดทั้งประสบการณ์ในการเป็นครู ยังไม่ได้ใช้วิธีการบางอย่างที่เป็นไปตามหลัก วิชาการ แต่สามารถทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ และเรียนรู้ได้อย่างดี แสดงให้เห็นว่านอกจากครูจะต้องมี ความรู้ทางด้านวัตถุวิสัยแล้ว ยังต้องมีคุณสมบัติของบุคลิกภาพเฉพาะตัวที่นำมาใช้ในการเป็นครู และใช้การ สอนด้วยนั่นเอง ดังนั้น การศึกษาถึง “ความเป็นครู” จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งคุณลักษณะและ บุคลิกภาพส่วนตัวของครู รวมถึงความรู้ความสามารถในการเรียนรู้จากหลักวิชาการควบคู่กันไป

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ต้องศึกษาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นครู ซึ่ง องค์ประกอบต่าง ๆ นี้สามารถบ่งบอกถึงคุณลักษณะของความเป็นครูในด้านต่าง ๆ ได้ ทั้งในแง่ของ คุณลักษณะพื้นฐานส่วนตัว และคุณลักษณะทางความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ ซึ่งมี องค์ประกอบในแง่ต่าง ๆ

2.2 คุณลักษณะของความเป็นครู และคุณลักษณะของความเป็นครูที่ดี

“คุณลักษณะของความเป็นครู”

ชาญชัย อินทรประวัติ (2534) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของบุคคลผู้เป็นครูไว้ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ คุณลักษณะที่หนึ่ง คือ “ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอน” การเข้าถึงแก่นของเนื้อหา ทฤษฎี หลักการต่าง ๆ ของเนื้อหานั้นเอง ครูจะสอนเรื่องอะไรก็ต้องมีความเข้าใจชัดเจนในเนื้อหานั้น ทั้งนี้เพราะว่าหากครูผู้สอนไม่รู้จักในเนื้อหาเสียแล้ว ทำให้นักเรียนไม่เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหานั้นด้วย คุณลักษณะที่สอง คือ “บุคลิกภาพของครู” เป็นลักษณะโดยรวมของบุคคลทั้งลักษณะภายนอกและลักษณะภายใน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ บางอย่างก็แสดงออกให้ผู้อื่นรับรู้ได้ บางอย่างไม่แสดงออกให้ผู้อื่นรับรู้ บุคลิกภาพมีส่วนอย่างสำคัญต่อการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ องค์ประกอบของบุคลิกภาพของครูสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านวาจา ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านความสนใจในการกระตือรือร้นที่จะรับรู้เรื่องหรือความรู้ต่าง ๆ และคุณลักษณะที่สาม คือ “ความสามารถในการสอน” ทำให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ครูต้องการจะสอน ทั้งนี้ความหมายของการสอนไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการถ่ายทอดความรู้จากตัวครูไปสู่ นักเรียนเท่านั้น แต่หมายถึงความสามารถในการทำให้นักเรียนเรียนรู้ และเกิดอาการใฝ่รู้จากความสามารถในการสอนของครูด้วย สอดคล้องกับความเป็นครูจากการสอบถามครูอาจารย์ระดับอุดมศึกษาที่วิทยาลัย เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543) ได้ศึกษาพบว่า คุณลักษณะความเป็นครูประกอบไปด้วยคุณลักษณะด้านต่าง ๆ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่หนึ่ง คือ “ด้านวิชาการ” ด้านที่สอง คือ “ด้านการสอน” และด้านที่สาม คือ “ด้านบุคลิกภาพ” ซึ่งแสดงให้เห็นได้ชัดว่า คุณลักษณะของความเป็นครูนั้น สิ่งที่มีความสำคัญมาเป็นอันดับแรก คือ ต้องมีความรู้ความสามารถเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพของตน

อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ อำไพ สุจริตกุล กล่าวว่า การเป็นครูที่ดีนั้นจะต้องมีทั้งความรู้และคุณธรรม หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปแล้ว ย่อมจะทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ เพราะครูเป็นผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาอบรมศิษย์ เป็นผู้สร้าง ฉะนั้นครูจึงต้องเปี่ยมไปด้วยความรู้ และคุณธรรม ดังคำกลอนนี้

“เมื่อความรู้ยอดเยี่ยมสูงเทียมเมฆ	แต่คุณธรรมต่ำเฉกยอดหญ้านั้น
อาจเสกสร้างมิจฉาสารพัน	ด้วยจิตอันไร้อายในโลกา
แม้คุณธรรมสูงเยี่ยมถึงเทียมเมฆ	แต่ความรู้ต่ำเฉกเพียงยอดหญ้า
ย่อมเป็นเหยื่อทรชนจนอุรา	เพราะปัญญาอ่อนด้อยน่าน้อยใจ
หากความรู้สูงล้ำคุณธรรมเลิศ	แสนประเสริฐกอบปรกจิณฉัย
จะพัฒนาประชากรราษฎร์ทั้งชาติไทย	ต้องฝึกให้ความรู้คู่คุณธรรม”

เห็นได้ว่า สิ่งที่สำคัญมากไปกว่าความรู้ความสามารถในการสอนของครูแล้ว ย่อมรวมถึงคุณธรรมต่อวิชาชีพของตนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ อรุณ ปรีดีติลล (2526) ได้กล่าวถึงบุคคลผู้เป็นครูเพิ่มเติมว่าครูเป็นบุคคลที่สังคมคาดหวังในเชิงคุณงามความดีสูงมากกว่าอาชีพอื่น ดังนั้นครูควรประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ “ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาที่สอน” และ “ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมความประพฤติของครูที่ดี” และสุมน อมรวิวัฒน์ (2535) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะความเป็นครูว่ามี 2 ลักษณะเช่นกัน ได้แก่ “ด้านคุณลักษณะ” และ “ด้านคุณธรรม” ซึ่งพบว่าคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ของความเป็นครูที่นอกเหนือจากด้านบุคลิกภาพของครู ด้านความรู้ของครู และด้านการสอนของครูแล้วยังมีด้านที่เพิ่มเติมอีกหนึ่งด้าน นั่นคือ ด้านคุณธรรมของครู ดังที่วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543) กล่าวว่า คนที่จะประกอบวิชาชีพครูจะต้องมีคุณธรรมสูง เนื่องจากครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ โดยเฉพาะด้านคุณธรรมเป็นส่วนที่ครูต้องพัฒนามากเป็นพิเศษ ดังนั้น นอกจากการพัฒนาความรู้ และการประพฤติของครูแล้ว สิ่งสำคัญคือต้องศึกษาในเรื่องคุณธรรมของครูด้วย ยังพบว่าคณะกรรมการส่งเสริมวิชาชีพครู ได้กำหนดว่าบุคคลที่ประกอบวิชาชีพครูควรให้ความสำคัญกับคุณลักษณะในด้าน “คุณธรรม จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ” คือ การมีศรัทธาในวิชาชีพครู ตั้งใจใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพเพื่อให้บริการแก่นักเรียนและสังคม มีความซื่อสัตย์ต่อหลักการของวิชาชีพครูมีความรับผิดชอบในด้านการศึกษาต่อสังคม ชุมชน และนักเรียน มีความรัก ความเมตตาและความปรารถนาดีต่อนักเรียน อุทิศตนและเวลาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้รับความเจริญเติบโตและพัฒนาการในทุกด้าน สอดคล้องกับที่สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กำหนดจรรยาบรรณของวิชาชีพครูไว้ โดยได้กล่าวถึงจรรยาบรรณต่อวิชาชีพไว้ว่า ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปคุณลักษณะของความเป็นครูในแต่ละด้านที่มีความสำคัญต่อวิชาชีพครู ได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านบุคลิกภาพของครู 2. ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ 3. ด้านความรู้และประสบการณ์ของครู และ 4. ด้านการสอนของครู

“คุณลักษณะของความเป็นครูที่ดี”

จากการศึกษาถึงคุณลักษณะของความเป็นครูดังกล่าวด้านบน ผู้วิจัยได้นำคุณลักษณะของความเป็นครูมาจำแนกประเภทให้เกิดคุณลักษณะของครูที่ดีในแต่ละด้านเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะของครูที่ดีในแต่ละด้านจากแนวคิด และหลักการต่าง ๆ ทั้ง 9 แนวคิด และหลักการ ได้แก่ คุณลักษณะของครูที่ดีตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คุณลักษณะของครูที่ดีจากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช คุณลักษณะของครูที่ดีจากของ

คุณลักษณะของครูที่ดีจากพระราชาวาทของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร คุณลักษณะที่ดีของครูที่ได้จากความคิดเห็นของนักการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

คุณลักษณะของครูที่ดีตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นคุณลักษณะของครูที่ดีตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งได้เลือกหัวข้อที่มีความเกี่ยวข้องกับครูมากที่สุด ซึ่งถือเป็น “คุณธรรมพื้นฐานของความเป็นครู” และ “คุณลักษณะของครูที่ดี” นั่นเอง (หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา อ้างถึงใน ยนต์ ชุ่มจิตร์, 2553) คุณลักษณะของครูที่ดีจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี ในวันที่ 28 ตุลาคม พุทธศักราช 2523 ซึ่งได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีไว้ตอนหนึ่ง ดังนี้

“...ครูที่แท้นั้น ต้องเป็นผู้กระทำแต่ความดี ต้องขยันหมั่นเพียรและอดุสาหาเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่น อดกลั้นและอดทน ต้องรักษาวินัยสำรวมระวังความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม ต้องปลื้มใจจากความสะดวกสบาย และความสนุกรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจ ต้องมีเมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้นทั้งในด้านวิทยาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล...”

คุณลักษณะของครูที่ดีจากพระบรมราชาวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้พระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี ในวันที่ 29 ตุลาคม พุทธศักราช 2522 ได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพครู 3 ประการ คือ

“...ความเป็นครูนั้น ประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่มีคุณค่าสูงหลายอย่าง อย่างที่หนึ่งคือ “ปัญญา” หมายถึงความดีที่ประกอบด้วยหลักวิชาอันถูกต้อง เป็นที่แน่นอนและกระจ่างแจ้ง รวมทั้งความฉลาดที่จะพิจารณาเรื่องต่าง ๆ และคำพูดทุกอย่างที่ได้พูดด้วยเหตุด้วยผล อย่างที่สองคือ “ความดี” หมายถึง ความสุจริต ความเมตตากรุณาเห็นใจ และปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยเท่าเทียม อย่างสุดท้ายคือ “ความสามารถ” ที่สามารถเผื่อแผ่และถ่ายทอดความรู้ ความดีของตนเองไปสู่ผู้อื่นนั่นเอง ผู้ที่มีความเป็นครูสมบูรณ์ในตัว นอกจากจะมีความดีด้วยตนเองแล้ว ยังช่วยให้ทุกคนที่มีโอกาสเข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องบรรลุถึงความดีและความเจริญไปด้วย...”

คุณลักษณะของครูที่ดีจากพระราโชวาทของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ซึ่งพระราชทานให้แก่บัณฑิตใหม่จากวิทยาลัยครู (ในปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยราชภัฏ) ในเดือนมิถุนายน พุทธศักราช 2527 โดยมีการตัดตอนอัญเชิญมากล่าวไว้ ดังนี้

“...คุณสมบัติที่สำคัญสำหรับครู ผู้ปรารถนาจะทำงานให้ได้ดี มีความเจริญก้าวหน้า มีเกียรติยศชื่อเสียง และมีฐานะตำแหน่งอันมั่นคงถาวร โดยคุณสมบัติสำคัญประการแรก คือ ความสามารถในการแสดงความรู้ความคิดของตนให้ผู้อื่นทราบ ได้อย่างแจ่มแจ้งด้วยความฉลาด คุณสมบัติข้อที่สอง คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คุณสมบัติข้อที่สาม คือ ความมีค่านิยมสูง คุณสมบัติข้อที่สี่ คือ ความมีวิจรรณญาณ และสิ่งสำคัญสำหรับครูอีกสิ่งหนึ่ง คือ วินัยหรือระเบียบบังคับที่ดีที่จะปฏิบัติตาม...”

คุณลักษณะที่ดีของครูที่ได้จากความคิดเห็นของนักการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนบุคคลอาชีพต่าง ๆ ที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของครูไทย (ยนต์ ชุ่มจิตร, 2553) ได้แก่ เฮสซง และวีคส์ (Hessong and Weeks, 1987) ที่ได้ให้เหตุผลในการเลือกงานของบุคคลเนื่องจากการกล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีอย่างเป็นระบบและครอบคลุมกับความเป็นครูได้อย่างครบถ้วน และมีการอ้างอิงในหลายแหล่งวิชาการ คุณลักษณะครูที่ดีจากคณะกรรมการส่งเสริมวิชาชีพครูของคุรุสภา ที่ศึกษาเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติตนของครู ซึ่งใช้บ่งชี้ลักษณะที่ดีของครูไว้เบื้องต้น โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน นั่นคือ ความรอบรู้ สอนดี มีคุณธรรมและจรรยาบรรณ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ คุณลักษณะครูที่ดีจากการที่ อีรพงศ์ แก่นอินทร์ นิราศ จันทริกกิจ และสมคิด ธนะเรืองสกุลไทย ได้ศึกษาคุณลักษณะของครูโดยการศึกษาวิเคราะห์ประวัติครูดีเด่นจากหนังสือประวัติครู จำนวน 24 คน (อีรพงศ์ แก่นอินทร์ และคณะ, 2529 อ้างถึงใน พิชัย ไชยสงคราม, 2542) คุณลักษณะของครูที่ดีในยุคโลกาภิวัตน์ คุณลักษณะของครูจะต้องทันต่อความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการใหม่ ๆ ที่แพร่กระจายไปยังทุกสังคมของโลก ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากแหล่งอื่นที่นอกเหนือจากเพียงตำราหรือหนังสือ เพื่อให้เกิดความรอบรู้และเท่าทันการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันให้มากกว่าครูในยุคที่ผ่านมา เนื่องจากผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ทางด้านเนื้อหาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ดังนั้น หากผู้สอนไม่ได้พัฒนาให้เท่าทันกับผู้เรียน ย่อมเกิดช่องว่างทางการสื่อสารได้ง่ายขึ้น และทำให้ความเข้าใจในหลาย ๆ เรื่องอาจไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์ให้ได้คุณลักษณะของครูที่ดีในแต่ละด้าน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพของครู ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ด้านความรู้และประสบการณ์ของครู และด้านการสอนของครู ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2.1 – 2.4 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงการสังเคราะห์แนวคิด และหลักการของลักษณะของครูที่ดีด้านบุคลิกภาพของครู

คุณลักษณะของครู	หลักพุทธศาสนา	พระราชดำรัส	พระราชโราชวาท	ทัศนะของบุคคลทั่วไป	แนวคิดการศึกษาของตะวันตก	เกณฑ์มาตรฐานของครูสภา	ผลงานการวิจัย	ศึกษาวิเคราะห์ประวัติครูดีเด่น	ในยุคโลกาภิวัตน์
1. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของครู									
1. ความขยันหมั่นเพียร อดสาหัสต่อวิชาชีพ และศึกษาความรู้ เพื่ออบรมปัญญาให้เพิ่มเติมอยู่เสมอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. การสำรวมความประพฤติตน และมีบุคลิกภาพที่ดีเหมาะสมฐานะความเป็นครู ทั้งทางกาย และวาจา	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. ความเหตุมีผล ไม่เจ้าอารมณ์ มีความหนักแน่น รู้จักอดทนอดกลั้น	✓	✓	✓	✓			✓	✓	
4. การกระทำตนให้เคารพกฎเกณฑ์ ถือวินัยและมีระเบียบแบบแผนอันดีงาม ทั้งเพื่อต่อตนเอง และหมู่คณะ	✓	✓	✓		✓		✓		✓
5. ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ และอัธยาศัยดีทั้งในเวลาสอนและนอกเวลา	✓		✓	✓			✓	✓	
6. การสุภาพอ่อนน้อมยัสสมบุรณัติ				✓	✓	✓	✓		✓
7. ความเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมมั่นในตนเองในเรื่องที่ไม่สร้าง ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น				✓	✓		✓	✓	
8. ความสุภาพอ่อนน้อมต่อผู้บุคคล ทั้งกาย และวาจา			✓				✓	✓	✓
9. การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตน ไม่ให้ตกต่ำ	✓		✓			✓			
10. สามารถเข้ากับคนได้ทุกชนชั้น และเข้ากับสังคมได้ดี				✓			✓	✓	
11. การไม่สร้างปมด้อยต่อตนเอง และไม่คิดให้ตนเองตกต่ำลง			✓		✓	✓			
12. การเป็นคนเปิดเผย กล่าวหาญ ไม่ทำตัวลึกลับ ไม่เจ้าเล่ห์					✓			✓	
13. การยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นด้วยความเข้าใจ					✓			✓	

ตารางที่ 2.1 (ต่อ) แสดงการสังเคราะห์แนวคิด และหลักการของลักษณะของครูที่ดีด้านบุคลิกภาพของครู

คุณลักษณะของครู	หลักพุทธศาสนา	พระราชาดำรัส	พระราโชวาท	ทัศนะของบุคคลทั่วไป	แนวคิดการศึกษาของตะวันตก	เกณฑ์มาตรฐานของคุรุสภา	ผลงานการวิจัย	ศึกษาวิเคราะห์ประวัติครูดีเด่น	ในยุคโลกภิวัตน์
14. การมีลักษณะความเป็นผู้นำ				✓				✓	
15. การจัดระเบียบชีวิตของตน และมีการวางแผนเป้าหมายในชีวิต	✓								✓
16. ความตรงต่อเวลา							✓	✓	
17. การมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกลโดยใช้ปัญญา								✓	✓
18. การไม่สร้างปมเด่นจนเห็นว่าตัวเองสำคัญกว่าผู้อื่นทั้งหมด			✓						
19. ความคล่องแคล่ว ว่องไว				✓					

จากการสังเคราะห์คุณลักษณะของครูจากบริบทของแนวคิด และหลักการ ในตารางที่ 2.1 พบว่า เมื่อหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่มีความซ้ำกันในแต่ละแนวคิด ทำให้ได้ประเด็นที่มีความซ้ำกันในด้านนี้ตั้งแต่ 3 – 9 ครั้ง สรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ใน “ด้านบุคลิกภาพของครู” คือ

1. ความขยันหมั่นเพียร อดสาหะต่อวิชาชีพ และศึกษาความรู้ เพื่ออบรมปัญญาให้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
2. การสำรวจความประพฤติตน การมีบุคลิกภาพที่ดีเหมาะสมฐานะความเป็นครู ทั้งทางกาย และวาจา
3. ความมีเหตุผล ไม่เจ้าอารมณ์ มีความหนักแน่น รู้จักอดทนอดกลั้น
4. การกระทำตนให้เคารพกฎเกณฑ์ ถือนวินัยและมีระเบียบแบบแผนอันดีงาม ทั้งเพื่อต่อตนเอง และหมู่คณะ
5. ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ อธิยาศัยดีทั้งในเวลาสอนและนอกเวลา
6. การมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ดี
7. ความเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นในตนเองในเรื่องที่ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น
8. ความสุภาพอ่อนน้อมต่อบุคคล ทั้งกาย และวาจา
9. การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตน ไม่ให้หลุด
10. สามารถเข้ากับคนได้ทุกชนชั้น และเข้ากับสังคมได้ดี
11. การไม่สร้างปมด้อยต่อตนเอง และไม่คิดให้ตนเองตกต่ำลง
12. การยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นด้วยความเข้าใจ
13. การจัดระเบียบชีวิตของตนและการวางแผนเป้าหมายในชีวิต โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษา 2 ประเด็นสุดท้ายนี้เพิ่มเติม เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อวิชาชีพครูเช่นกัน

ตารางที่ 2.2 แสดงการวิเคราะห์แนวคิด และหลักการของลักษณะของครูที่ดีด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณของครู

คุณลักษณะของครู	หลัก พุทธ ศาสนา	พระ ราช ดำรัส	พระรา โชบาท	ทัศนะ ของ บุคคล ทั่วไป	แนวคิด การศึกษา ของ ตะวันตก	เกณฑ์ มาตรฐาน ของครู สภา	ผล งาน การ วิจัย	ศึกษา วิเคราะห์ ประวัติครู ดีเด่น	ในยุค โลกา ภิวัตน์
2. คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณของครู									
1. การมีความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม มีศีล และรักษาสมาธิได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ความมีเมตตากรุณาหวังดีต่อศิษย์	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓
3. ความไม่ฝืด ฝักใฝ่สิ่งที่ไม่ดีที่เสื่อมทรามและอบายมุขทั้งปวง รวมถึงไม่ชักนำศิษย์ไปในที่ต่ำทราม	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓
4. การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ		✓			✓	✓	✓	✓	✓
การเห็นความสำคัญของวิชาชีพครูในทุกทาง เช่น ต้องยินดีในการกิจการสอน									
5. สนับสนุนองค์กรวิชาชีพ ร่วมกิจกรรมวิชาชีพ ร่วมมือและส่งเสริมการพัฒนา มาตรฐานวิชาชีพ ปกป้องเกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพ						✓	✓	✓	✓
6. การวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ	✓	✓	✓	✓					
7. ความสามารถในการเลือกสรรสิ่งที่ดีที่งาม เป็นประโยชน์ และมีวิจรรย์ญาณที่ดีเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยว			✓	✓					✓
8. การไม่หมิ่นประมาท และกล่าวโทษให้กับผู้อื่น	✓	✓	✓						

จากการสังเคราะห์คุณลักษณะของครูจากบริบทของแนวคิด และหลักการ ตารางที่ 2.2 พบว่า เมื่อหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่มีความซ้ำกันในแต่ละแนวคิด ทำให้ได้ประเด็นที่มีความซ้ำกันในด้านนี้ตั้งแต่ 5 – 9 ครั้ง สรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ใน “ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณของครู” คือ 1. การมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม มีศีลและสมาธิ 2. ความมีเมตตากรุณา ห่วงดีต่อศิษย์ 3. การมีความไม่ฝืด ฝักใฝ่สิ่งที่ไม่ดีที่เสื่อมทรามและอบายมุขทั้งปวง ไม่ชักนำศิษย์ไปในที่ต่ำทราม 4. การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละต่อศิษย์ 5. การให้ความสำคัญของวิชาชีพครูในทุกทาง ร่วมมือและส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ ปกป้องเกียรติ ศักดิ์ศรีของวิชาชีพ 6. วางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษา 2 ประเด็นสุดท้ายนี้เพิ่มเติม เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อวิชาชีพครูเช่นกัน

ตารางที่ 2.3 แสดงการวิเคราะห์แนวคิด และหลักการของลักษณะของครูที่ดีด้านความรู้และประสบการณ์ของครู

คุณลักษณะของครู	หลัก พุทธ ศาสนา	พระ ราช ดำรัส	พระรา โชวาท	ทัศนะ ของ บุคคล ทั่วไป	แนวคิด การศึกษา ของ ตะวันตก	เกณฑ์ มาตรฐาน ของครู สภา	ผลงาน การวิจัย	ศึกษา วิเคราะห์ ประวัติครู ดีเด่น	ในยุค โลกา ภิวัตน์
3. ด้านความรู้และประสบการณ์ของครู									
1. การมีความรู้ และภูมิปัญญาในสิ่งที่สอนอย่างแท้จริง	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากสิ่งเดิม ๆ						✓	✓	✓	
3. ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ					✓	✓			✓
4. ความรู้เรื่องเศรษฐกิจ และการเมือง สภาพลังแวดล้อมทางสังคม และ ทรัพยากรธรรมชาติ					✓	✓			✓
5. ความรู้เรื่องศาสนา ศิลปะ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวรรณคดีสำคัญของชาติ					✓			✓	✓
6. ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยเป็นอย่างดี และมี ความสามารถในการประพันธ์โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน									✓
7. การเป็นผู้มีคุณวุฒิสูง							✓		

จากการสังเคราะห์คุณลักษณะของครูจากบริบทของแนวคิด และหลักการ ในจากตารางที่ 2.3 พบว่า เมื่อหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่มีความซ้ำกันในแต่ละแนวคิด ทำให้ได้ประเด็นที่มีความซ้ำกันในด้านนี้ตั้งแต่ 3 – 8 ครั้ง สรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ใน “ด้านความรู้และประสบการณ์ของครู” คือ

1. ครูควรมีความรู้ รวมถึงภูมิปัญญาในสิ่งที่สอนอย่างแท้จริง
2. ครูควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากสิ่งเดิม ๆ ในความรู้ที่ใช้สอน
2. ครูควรมีความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ
3. ครูควรมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจ และการเมือง รวมถึงสภาพลังแวดล้อมทางสังคมทั่วไป
4. ครูควรมีความรู้เรื่องศาสนา ศิลปะ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวรรณคดีสำคัญของชาติ

ตารางที่ 2.4 แสดงการวิเคราะห์แนวคิด และหลักการของลักษณะของครูที่ดีด้านการสอน

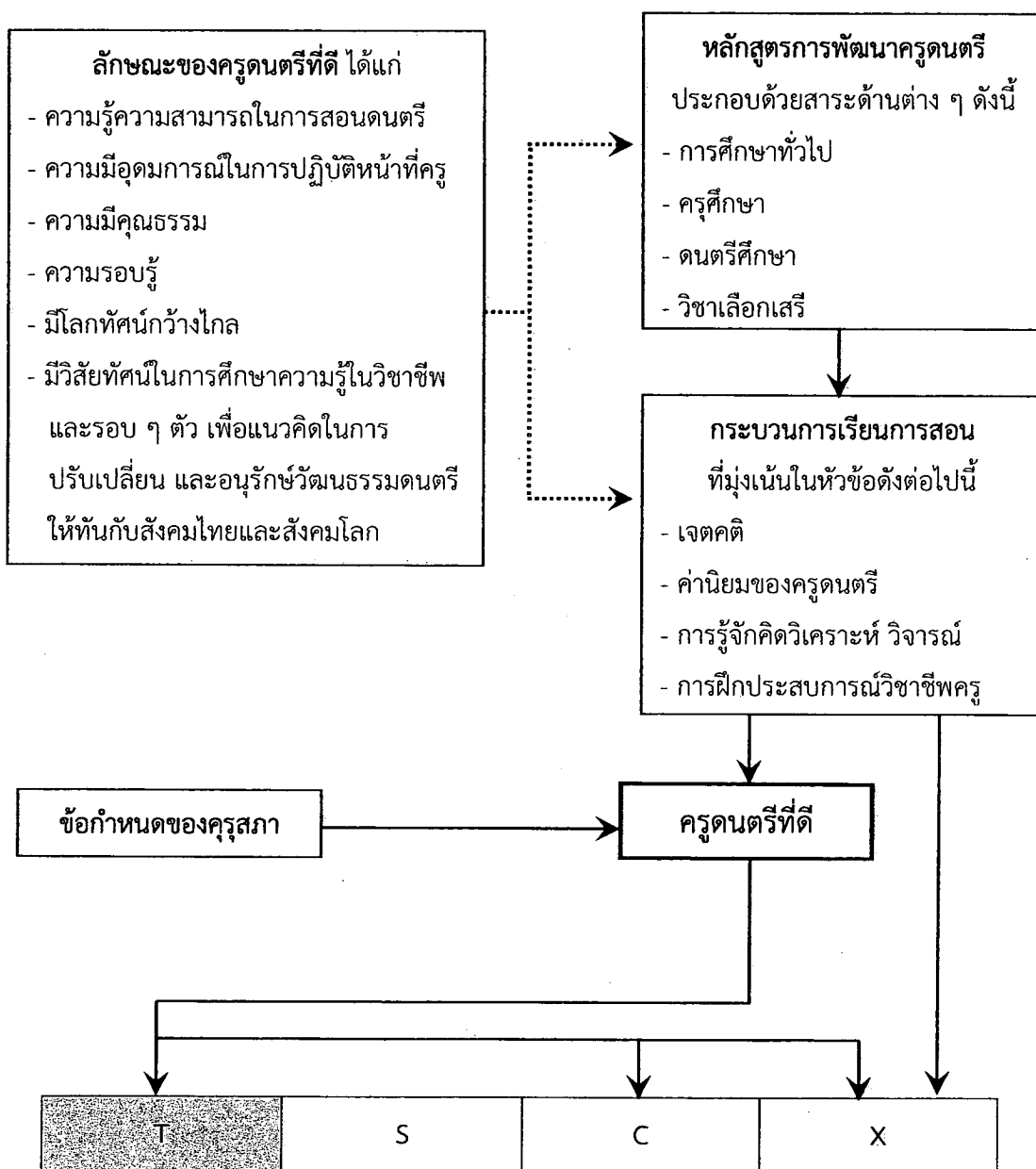
คุณลักษณะของครู	หลัก พุทธ ศาสนา	พระ ราช ดำรัส	พระ ราโช วาท	ทัศนะ ของ บุคคล ทั่วไป	แนวคิด การศึกษา ของ ตะวันตก	เกณฑ์ มาตรฐาน ของครู สภา	ผลงาน การ วิจัย	ศึกษา วิเคราะห์ ประวัติครู ดีเด่น	ในยุค โลกา ภิวัตน์
4. ด้านการสอน									
1. ความเข้าใจจิตวิทยาการสอน สามารถควบคุมชั้นเรียน มีความสามารถในการสอน หรือแสดงความรู้ความคิดของตนให้ผู้อื่นเข้าใจแจ่มแจ้ง สามารถทำให้สิ่งที่ยุ่งยาก ซับซ้อนกลายเป็นเรื่องง่ายได้ โดยมีการคิดอย่างมีระบบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ความเอาใจใส่ และสร้างความสนิทสนมกับศิษย์ตามสมควร เพื่อสามารถให้ คำปรึกษา ช่วยแนะแนวทางต่าง ๆ และให้กำลังใจ	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. ความยืดหยุ่นผ่อนปรน ทั้งต่อการอบรมศิษย์ และการปรับแผนการเรียนให้ เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ				✓	✓	✓			
4. ศิษย์ต้องมีความร่าเริง สนุก และมีความสุขกับการได้เรียนรู้ในสิ่งนั้น ๆ					✓			✓	✓
5. การอบรมให้ศิษย์กระทำตามกฎเกณฑ์และแบบแผนที่มีมาอย่างเข้มงวด	✓				✓		✓		
6. เมื่อสอนแล้ว ศิษย์จะต้องอยาก และกล้าที่จะปฏิบัติตาม					✓				✓
7. การทำให้ศิษย์เกิดการเคารพยกย่อง และสร้างความศรัทธาต่อศิษย์	✓								✓
8. ความสามารถในการประยุกต์ทฤษฎีไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม					✓	✓			
9. ความรู้จักนักเรียน และสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน									✓
10. ความเจนจัดในการฝึกฝนศิษย์ คือครูต้องมีความอดทนพร่ำสอนศิษย์ แม้ว่าฝึก ยากเย็นเพียงใดก็ตาม									✓

จากการสังเคราะห์คุณลักษณะของครูจากบริบทของแนวคิด และหลักการ ในจากตารางที่ 2.4 พบว่า เมื่อหาค่าเฉลี่ยของข้อมูลที่มีความซ้ำกันในแต่ละแนวคิด ทำให้ได้ประเด็นที่มีความซ้ำกันในด้านนี้ตั้งแต่ 3 - 9 ครั้ง สรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ใน “ด้านการสอน” คือ

1. ความสามารถในการใช้หลักจิตวิทยารูปแบบต่าง ๆ ในการสอนได้อย่างดี ความสามารถในการควบคุมชั้นเรียนได้อย่างดี มีความสามารถในการสอน และสามารถแสดงความรู้ความคิดของตนให้ศิษย์เข้าใจแจ่มแจ้ง ความสามารถในการทำให้สิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนกลายเป็นเรื่องง่ายได้โดยมีการคิดอย่างมีระบบ
2. การมีความเอาใจใส่ต่อศิษย์ สามารถสร้างความสนิทสนมกับศิษย์ตามสมควร เพื่อให้สามารถให้คำปรึกษาปัญหาเรื่องการเรียนการสอน และให้กำลังใจ
3. การยืดหยุ่นผ่อนปรนทั้งต่อการอบรมศิษย์ และการปรับแผนการเรียนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ
4. ทำให้ศิษย์เกิดความสุข และมีความสุขกับการได้เรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ จากครู
5. การอบรมให้ศิษย์กระทำตามกฎเกณฑ์และแบบแผนที่มีมาอย่างเข้มงวด

จากตารางทั้ง 4 ตารางด้านบน ทำให้สามารถสรุปคุณลักษณะของครูทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ ด้านความรู้และประสบการณ์ และด้านการสอน โดยมีนิยามที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละด้าน

ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแนวคิดการผลิตครูดนตรีที่อ้างอิงโดย ฌูรท์ สุทธิจิตต์ (2554) ในเรื่อง
 กรอบแนวทางการผลิตครูดนตรีสำหรับสังคมไทยดังนี้
 แผนภาพที่ 2.2 กรอบแนวทางการผลิตครูดนตรีสำหรับสังคมไทย

จากแผนภาพดังกล่าว มีการแบ่งแยกให้เห็นถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่ประกอบด้วย ครู (T) นักเรียน (S) หลักสูตร (C) และการสอน (X) แต่สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงต้นแบบ ความเป็นครูดนตรีของพันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งเป็นครูดนตรีที่มีความโดดเด่นทั้งใน ด้านของบุคลิกลักษณะของความเป็นครู และยังมีความรู้และความสามารถในด้านดนตรีอีกด้วย จึงได้ มุ่งเน้นในการศึกษาทางด้านครู และการสอนเป็นหลัก โดยผู้วิจัยไม่ได้ลงรายละเอียดในการศึกษาทางด้าน ผู้เรียน และหลักสูตรมากนัก ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้นอกจากศึกษาคุณลักษณะของความเป็นครูที่ดีของ พันเอกชูชาติ พิทักษากร ยังมุ่งเน้นไปที่ความรู้ความสามารถทางวิชาชีพครูดนตรี และคุณลักษณะด้านการ สอนดนตรีเพิ่มเติมขึ้นมาจากคุณลักษณะของครูที่ดีทั่วไป (รัชภูมิ สมสมัย, 2554) ดังคำกล่าวที่ว่า “สังคมดี เพราะมีครูเป็นต้นแบบ” จากแผนภาพดังกล่าว ในด้านคุณลักษณะของครูดนตรีที่ดีตามทัศนะ ของธนุรต์ สุทธจิตต์ (2554) นั้นมีคุณลักษณะพื้นฐานที่ใกล้เคียงกันกับคุณลักษณะของครูทั่วไป ทั้งในด้านที่ครูดนตรีต้องมีความรู้ความสามารถในการสอนดนตรี มีอุดมการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ครู มีคุณธรรม มีความรอบรู้ มีโลกทัศน์กว้างไกล ส่วนในด้านที่มีการเพิ่มเติมที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจงสำหรับ วิชาชีพครูดนตรีนั้นเป็นด้านการมีวิสัยทัศน์ในการศึกษาความรู้ในวิชาชีพ เพื่อแนวคิดในการปรับเปลี่ยน และอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีให้ทันกับสังคมไทยและสังคมโลก ซึ่งและจากแผนภาพดังกล่าว ในด้านกระบวนการเรียนการสอนนั้น ยังมีการมุ่งเน้นในหัวข้อที่ใกล้เคียงกับคุณลักษณะของครูที่ดีที่ได้ วิเคราะห์ออกมา อาทิเช่น ด้านเจตคติหรือค่านิยมของครูดนตรี ด้านการรู้จักคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ ทั้งในงานของตนเองและงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งพิเศษตรงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งคุณลักษณะนี้ยังมีความพิเศษในกลุ่มครูดนตรีบางประเภทที่ต้องมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งไม่ได้ลงรายละเอียดในงานวิจัยชิ้นนี้มากนัก และเนื่องจากครูดนตรีนั้นมีหลายประเภท ใช่ว่าครู สอนดนตรีทุกคนจะสอนในกลุ่มวิชา หรือสอนความถนัดในลักษณะเดียวกันทั้งหมด แต่ครูดนตรียังมึ การแบ่งกลุ่มเป็นอีกหลายกลุ่ม อาทิเช่น ครูดนตรีที่มีความถนัดในด้านทักษะปฏิบัติเครื่องโดยเฉพาะ ครูดนตรีที่มีความถนัดในด้านตัวเนื้อหาทฤษฎีดนตรี หรือครูดนตรีในด้านดนตรีศึกษาก็ยังมึ ความเฉพาะเจาะจงของแต่ละกลุ่มเพิ่มขึ้นอีก และหากแบ่งโดยใช้เกณฑ์อื่น ๆ อีก อาจทำให้สามารถ แบ่งกลุ่มหรือประเภทของครูดนตรีที่แตกต่างออกไปได้อีก

ตอนที่ 3 แนวทางต้นแบบความเป็นครูคนตรี

3.1 ความหมายของต้นแบบ ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นต้นแบบ และต้นแบบความเป็นครู

3.1.1 ความหมายของต้นแบบ

ปัจจุบันเรามักได้ยินคำว่า “ต้นแบบ” ในวงการต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษา ทั้งโรงเรียนต้นแบบ ครูต้นแบบ นักเรียนต้นแบบ และคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับคำว่า ต้นแบบอีกมากมาย พระเทพโสภณ (อ้างถึงใน รัชภูมิ สมสมัย, 2554) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้สรุปความสำคัญของคำว่า “ต้นแบบ” ว่ามี 2 นัย นัยแรก คือ ต้นแบบในฐานะเป็น “แม่แบบ” เพื่อให้ผู้ที่ดูแบบนั้นได้ดูเป็นเยี่ยงอย่าง ศึกษาตามพฤติกรรมต้นแบบ แล้วทำตามแบบ เลียนแบบ ต่อมาก็อาจประยุกต์แบบได้ และนัยที่สอง คือ ต้นแบบในฐานะเป็น “แรงบันดาลใจ” ไม่ต้องสอนตรง ๆ เพียงแค่ผู้ดูแบบ ได้เห็น หรือได้รับฟังต่อ ๆ กันมาได้รับรู้ก็เกิดความปลื้มปิติ ศรัทธาเชื่อมั่น เป็นขวัญกำลังใจ แม้ไม่รู้จัก แม้เพียงแค่มองหรือแค่อยูให้เห็น ก็สามารถทำให้เกิดแรงบันดาลใจ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผู้ดูแบบได้ ทำให้ผู้ดูแบบได้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน กระตุ้นให้ผู้ดูแบบสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ต้นแบบตามนัยนี้อาจไม่ต้องถ่ายทอดจากต้นแบบสู่ผู้ดูแบบโดยตรง

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงต้นแบบที่เกี่ยวกับการศึกษา ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงคำว่า ต้นแบบทางการศึกษาแล้ว ย่อมหมายถึง ผู้ที่ถ่ายทอดหรือครู ในการเป็นต้นแบบที่ดีงามแก่ผู้รับหรือศิษย์ ดังนั้น การศึกษาถ้าไม่มีแบบอย่างที่ดีจึงเป็นไปไม่ได้ การศึกษาเป็นระบบกัลยาณมิตร เป็นพรหมจรรย์ การมีต้นแบบที่ดีย่อมเป็นกำลังใจ ครูควรต้องเป็นแบบอย่างที่ดีชี้แนะทางสว่างแก่ศิษย์ ต้นแบบแห่งการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1. ต้นแบบสอนให้รู้ 2. ต้นแบบทำให้ดู และ 3. ต้นแบบอยู่ให้เห็น หากครูเป็นต้นแบบที่ดี เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์และเพื่อนครู ก็ย่อมจะเกิดผลต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ เกิดครูดี ศิษย์ดีต่อเนื่องขยายวงต่อ ๆ กันไป ผู้ที่มีวิญญูณแห่งต้นแบบการเรียนรู้ ย่อมจะไปเหน็ดเหนื่อยในการถ่ายทอด (พระเทพโสภณ อ้างถึงใน บรรเจอดพร รัตนพันธุ์, 2554) จึงกล่าวได้ว่า จุดเริ่มต้นของการเกิดแรงบันดาลใจในชีวิตของศิษย์ คือการ ได้รู้ ได้ดู ได้เห็นต้นแบบ เกิดศรัทธาต่อต้นแบบ ในที่นี้ คือ ผู้ที่เป็นครู และทำให้ศิษย์เกิดแรงบันดาลใจให้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เลียนแบบของครู เพราะฉะนั้นหากเผยแพร่ต้นแบบของครูที่ไม่เหมาะสม ย่อมไม่ส่งผลดีต่อศิษย์อย่างแน่นอน

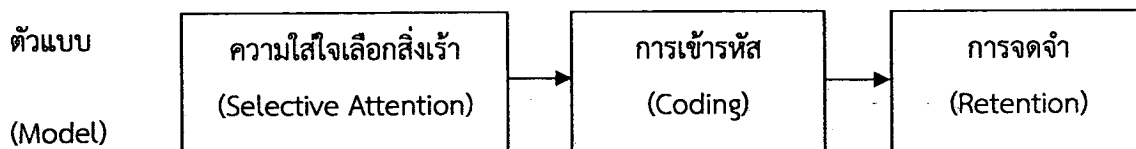
คุณลักษณะของครูต้นแบบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบปี 2543 มีดังนี้ 1. การจัดการเรียนการสอนของครู ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้ครูต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถด้านวิชาการ โดยเน้น

ความสำคัญที่กระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นสนใจและความถนัดของผู้เรียน เตรียมเนื้อหาสาระและให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติในเรื่องต่าง การประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินพัฒนาการและความประพฤติของผู้เรียน ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 2. การครองตนของครู หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านส่วนตัวและครอบครัว มีคุณธรรม จริยธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ จารีตประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นที่ยอมรับของครู นักเรียน และชุมชน 3. การประสานงานกับชุมชน หมายถึง การเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากชุมชนในความสามารถ บุคลิกภาพ และคุณงามความดี

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของครูต้นแบบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบปี 2543 เน้นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมหลักสูตรหรือเนื้อหาในการสอนก่อนสอน จนกระทั่งการประเมินผลการเรียนหลังจากการสอน นอกจากนั้น ครูต้นแบบยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการประพฤติตนที่ดี และมีคุณธรรม จรรยาบรรณในวิชาชีพครูเป็นอย่างดี และสุดท้าย ครูต้นแบบควรเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่อง ศรัทธาในความสามารถ บุคลิกภาพ และคุณงามความดีจากบุคคลอื่นในสังคมด้วย

นอกจากนั้น ความหมายของครูต้นแบบ ตามที่ สมสุดา ผู้พัฒน์ (2554) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่าครูต้นแบบ ประกอบด้วยคำว่า “ครู” และ “ต้นแบบ” ซึ่งคำว่า “ครู” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 คือ ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ส่วนคำว่า “แบบ” คือ ตัวอย่าง สิ่งที่กำหนดให้เป็นหลัก หรือเป็นแนวดำเนิน และคำว่า “ต้น” คือ แรก เมื่อรวมความหมายคำว่า “ต้นแบบ” จึงหมายถึง แบบดั้งเดิม แบบที่มีมาแต่แรก แบบที่ทำขึ้นไว้แต่แรก หรือสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นแบบฉบับ ใช้เป็นต้นเค้าสำหรับสร้างสิ่งอื่นให้มีลักษณะเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน นั่นคือ เป็นต้นกำเนิดของตัวอย่างที่ใช้เป็นหลัก และต้นกำเนิดของแนวทางดำเนินการ และเมื่อรวมความหมายคำว่า “ครู” และ “ต้นแบบ” แล้ว พบว่า “ครูต้นแบบ” มีความหมายว่า ผู้มีความรู้ ความสามารถ และความดีมากพอสำหรับเป็นตัวอย่าง การคิด การพูด และการกระทำแก่ศิษย์ในทางที่ถูกต้องดีงาม และทำหน้าที่สั่งสอนอบรมศิษย์ให้เป็นคนดี และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์

3.1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเป็นต้นแบบ

แผนภาพที่ 2.4 แสดงองค์ประกอบของการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 1 (การรับมาซึ่งการเรียนรู้)

จากแผนภาพดังกล่าว พบว่า ความใส่ใจในการเลือกสิ่งเร้ามีบทบาทสำคัญในการเลือกตัวแบบ (สรวงศ์ โค้วตระกูล, 2554) ดังนั้นหากมีการเลือกตัวแบบหรือผู้สอน เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีและเหมาะสมต่อผู้เลียนแบบหรือผู้เรียนแล้ว ย่อมเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียน ดังเช่นงานวิจัยที่มีการทดลองโดยแบ่งเด็กเป็น 3 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 เป็นตัวอย่างจากแบบที่มีชีวิต และแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อวัตถุที่ใช้ทดลอง กลุ่มที่ 2 มีตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมต่อวัตถุให้เห็น แต่ไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว กลุ่มที่ 3 ไม่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมให้ดู พบว่า กลุ่มที่ 1 เด็กได้แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวตามแบบอย่างชัดเจน กลุ่มที่ 2 เด็กแสดงพฤติกรรมต่อวัตถุตามแบบ แต่ไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และกลุ่มที่ 3 แสดงพฤติกรรมโดยไม่มีตัวแบบ จากนั้นทดลองให้เด็กแต่ละคนเข้าไปในห้องอื่นที่มีวัตถุทั้งที่เหมือนและต่างกับที่ใช้ทดลอง เพื่อศึกษาผลเพิ่มเติม พบกว่าค่าเฉลี่ย (Mean) ของพฤติกรรมก้าวร้าวที่แสดงโดยเด็กกลุ่มที่ 1 สูงกว่าค่าเฉลี่ยพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กกลุ่มที่ 2 และ 3 (Bandura, Ross & Ross, 1961)

3.1.3 ขั้นตอนของการเรียนรู้โดยการสังเกต

การเรียนรู้โดยการสังเกตของบันดูรา (Bandura, 1977) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบว่ามีทั้งหมด 4 กระบวนการ คือ 1. กระบวนการความเอาใจใส่ (Attention) 2. กระบวนการจดจำ (Retention) 3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (Reproduction) 4. กระบวนการการจูงใจ (Motivation)

จากขั้นตอนนี้เห็นได้ว่า ในแต่ละขั้นตอนสามารถเชื่อมโยงกับงานวิจัยชิ้นนี้ได้เป็นอย่างดีที่ได้กล่าวไปข้างต้น เนื่องจากสามารถทำให้ผู้เรียน หรือ ศิษย์ ได้เห็นตัวอย่างที่ดี และจากทฤษฎีนี้ยังทำให้เห็นว่าการเลียนแบบจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ได้หมายถึงจะต้องเปลี่ยนตัวเองให้เป็นแบบใคร แต่หมายถึงการมีตัวอย่างที่ดี และสุดท้ายจึงกลับมาเป็นแนวทางของตัวเอง เป็นในสิ่งที่ตนเองต้องการ และไม่ใช่มุบุคคลอื่น ซึ่งการเป็นครูที่ดีและครูที่เก่งได้นั้น ย่อมต้องมีความเป็นตัวของตัวเองด้วยเช่นกัน โดยใน “ขั้นให้ความสนใจ (Attention Phase)” ถ้าไม่มีขั้นตอนนี้ การเรียนรู้ก็จะไม่เกิดขึ้น

เป็นขั้นตอน ที่ผู้เรียนให้ความสนใจต่อตัวแบบ (Modeling) ความสามารถ ความมีชื่อเสียง และคุณลักษณะเด่นของตัวแบบจะเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจ ส่วนใน “ขั้นจำ (Retention Phase)” เมื่อผู้เรียนสนใจพฤติกรรมของตัวแบบ จะบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ไว้ในระบบความจำของตนเอง ซึ่งมักจดจำไว้เป็นจินตภาพเกี่ยวกับขั้นตอนการแสดงพฤติกรรม สำหรับ “ขั้นปฏิบัติ (Reproduction Phase)” เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนลองแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ซึ่งจะส่งผลให้มีการตรวจสอบการเรียนรู้ที่ได้จดจำไว้ และ “ขั้นจูงใจ (Motivation Phase)” ขั้นตอนนี้เป็นขั้นแสดงผลของการกระทำ (Consequence) จากการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ถ้าผลที่ตัวแบบเคยได้รับ (Vicarious Consequence) เป็นไปในทางบวก (Vicarious Reinforcement) ก็จะจูงใจให้ผู้เรียนอยากแสดงพฤติกรรมตามแบบ ถ้าเป็นไปในทางลบ (Vicarious Punishment) ผู้เรียนก็มักจะงดเว้นการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ในแต่ละขั้นสามารถนำมาปรับใช้ในงานวิจัยนี้ได้อย่างดี เพียงแต่ต้องปรับใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างไว้ในกรณีถัดไป ทั้งเรื่องของการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครุตนตรี เพื่อให้เห็นคุณลักษณะหลากหลายด้าน

เห็นได้ว่า การเรียนรู้ที่มีตัวแบบ สามารถเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย และยังส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบขึ้นได้อยู่เสมอ โดยในทุกขั้นตอนของทฤษฎีการเรียนรู้ มีความเหมาะสมในการทำมาใช้ในการเรียนการสอนดนตรีในหลาย ๆ รูปแบบ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นการสอนเครื่องดนตรีชนิดใดชนิดหนึ่ง ไม่เช่นนั้นแล้วคงไม่มีผู้เรียนคนใดไขว่คว้าที่จะได้เรียนกับครูที่มีความสามารถ หรือเป็นครูที่มีทักษะในการสอนเป็นเลิศ แต่การที่ชวนขยายเพื่อให้ได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลเหล่านี้ นอกจากจะได้ประสบการณ์ และได้รับการถ่ายทอดจากสิ่งที่ครูสอนแล้ว ยังทำให้สามารถได้อยู่ใกล้ชิด และซึมซับในสิ่งที่ครุมี ซึ่งเปรียบเสมือนกับการมีแบบที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึที่ดีต่อการเรียนได้อีกทางหนึ่ง

จากความหมายต่าง ๆ และทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นต้นแบบ สรุปได้ว่า ศิษย์ย่อมสามารถเห็น “ครู” เป็นต้นแบบไม่ว่าจะได้เป็นในด้านของการนำเป็นเยี่ยงอย่าง เป็นพฤติกรรมต้นแบบ เป็นแรงบันดาลใจที่ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ในวิชาชีพตนได้อย่างเต็มกำลังความสามารถโดยไม่ทอดทิ้ง ยังทำให้เกิดต้นแบบทั้งในด้านการอบรมสั่งสอนทั้งการประกอบวิชาชีพนี้ในเรื่องทั่ว ๆ ไป นั่นคือการเป็น “ครูที่ดี” และการเป็น “ครูที่เก่ง” ไปพร้อม ๆ กัน โดยเครื่องมือที่ใช้สร้างคนให้เป็นคนดีนั้นมี 2 ปัจจัยหลัก คือศรัทธาและปัญญา คือครูต้องมีศรัทธาในอาชีพครู และสร้างศรัทธาในเด็กได้ด้วย และปัญญานั้นครูต้องกลับมาให้คมเสมอ ด้วยการพยายามเรียนรู้และติดตามให้ตัวเองทันสมัยและก้าวหน้าอยู่เสมอ ตลอดจนทำให้ศิษย์เกิดความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และรู้จักเอื้อเพื่อแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้กับคนรอบข้าง เพราะถ้าครูได้

ประเพณีปฏิบัติเช่นนี้แล้ว ก็ย่อมจะเป็นครูที่ “สอนเป็น เห็นผล คนยกย่อง” โดย “สอนเป็น” คือ ครูมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล จากนั้นจัดทำแผนการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและประสบการณ์จริง โดยใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง “เห็นผล” คือ ความสำเร็จที่เกิดกับผู้เรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย นั่นคือ ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข “คนยกย่อง” คือ ผลแห่งการพัฒนาและการสั่งสมความดีงามที่ครูได้ถ่ายทอด โดยลูกศิษย์สามารถนำความรู้ และประสบการณ์จากครูไปพัฒนาตนเอง และสังคมให้เจริญ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับต่าง ๆ และเป็นแรงบันดาลใจให้สร้างคุณงามความดีแก่เยาวชน และประเทศชาติสืบต่อไป (รัชภูมิ สมสมัย, 2554)

ส่วนครูต้นแบบในเชิงของศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธของเรา ครูต้นแบบก็คือครูที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และความดี ในระดับที่มากพอสำหรับเป็นตัวอย่าง เพราะทุกคนเมื่อมีโอกาสได้เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วย่อมมีทั้งความรู้ ความสามารถ และความดีด้วยกันทั้งนั้น เพียงแต่ว่ามากหรือน้อย อีกนัยหนึ่ง หากเริ่มต้นมีความรู้ มีความสามารถแล้ว มนุษย์สามารถเปลี่ยนความรู้ และความสามารถ เป็นความดีได้ ครูคนใดก็ตามที่มีความดีมากพอสำหรับเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์ในเรื่องของการคิด ในเรื่องของการพูด ในเรื่องของการกระทำที่ถูกต้อง และดีงาม นั่นคือ “ครูต้นแบบ” สิ่งนี้คือสิ่งที่ตั้งแต่วัยบรรพบุรุษได้ให้แนวคิด และให้แนวปฏิบัติมา (สมสุตา ผู้พัฒน์, 2554) สรุปได้ว่า ครูต้นแบบ มีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ 1. มีความดี 2. มีความรู้ และ 3. มีความสามารถ ในระดับที่มากพอที่จะเป็นตัวอย่างให้แก่ลูกศิษย์ของตนเองทั้งในด้านการคิด การพูด และการกระทำต่างๆ ได้อย่างถูกต้องดีงาม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของความเป็นครู มาเชื่อมโยงกับเรื่องต้นแบบความเป็นครู เพื่อนำเสนอแนวทางต้นแบบความเป็นครูของ พันเอกชูชาติ พิทักษากร ได้ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 2.5 เปรียบเทียบคุณสมบัติของครูต้นแบบ และคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ของความเป็นครู

ครูต้นแบบ	คุณลักษณะด้านต่าง ๆ ของความเป็นครู
1. มีความดี	1. ด้านบุคลิกภาพ
	2. ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ
2. มีความรู้	3. ด้านความรู้และประสบการณ์
3. มีความสามารถ	4. ด้านการถ่ายทอด หรือการสอนดนตรี

คำว่า “ความดี” นั้น รวมทั้งความคิดในการประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสม และควมมีคุณธรรม ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่ครูโรงเรียนราษฎร์ทั่วราชอาณาจักร ณ ศาลาภาภิรมย์ วันที่ 8 พฤษภาคม 2513 ความตอนหนึ่งว่า “ครูจะต้องตั้งตัวในความดีอยู่ตลอดเวลา แม้จะเหน็ดเหนื่อยเท่าใดก็ต้องอดทน เพื่อพิสูจน์ว่า ครูนี้เป็นที่เคารพสักการะได้ ครูนี้เป็นบุคคลที่ต้องบูชา แต่ว่าถ้าครูไม่ตั้งตัวในศีลธรรม ถ้าครูไม่ทำตัวเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะเคารพได้อย่างไร”

นอกจากนั้น ผู้เป็นครูต้องรักษาจรรยาบรรณของครู ต้องรักและเมตตาศิษย์ ถ่ายทอดความรู้ความสามารถกับศิษย์ โดยไม่ปิดบังอำพราง ให้โอกาสกับศิษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยมหิดล ณ อาคารใหม่สวนอัมพร วันที่ 4 กรกฎาคม 2540 ความตอนหนึ่งว่า “การทำงานทุกอย่างทุกอาชีพ ย่อมจะมีจรรยาบรรณของตนเอง จรรยาบรรณนั้นจะบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ยึดถือกันว่าเป็นความดีงามที่คนในอาชีพนั้นพึงประพฤติปฏิบัติ หากผู้ใดล่วงละเมิด ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหาย ทั้งแก่บุคคล หมู่คณะและส่วนรวมได้” ดังนั้น คำว่า “ความดี” ของครูจากคุณลักษณะของครูต้นแบบ ในที่นี้จึงหมายถึง คุณลักษณะของครูทั้งด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณของครูนั่นเอง

จากตาราง 2.5 สรุปได้ว่า ในข้อ 1 คือ “มีความดี” เทียบได้กับความดีจากการประพฤติปฏิบัติตัวเหมาะสมกับความเป็นครู และความดีจากการที่ครูมีคุณธรรมเป็นหลักดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ และคุณลักษณะด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณของพันธเอกษชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ ข้อที่ 2 “มีความรู้” เทียบได้กับความรู้ในด้านดนตรี นั่นคือ คุณลักษณะด้านความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในสิ่งที่พันธเอกษชาติ พิทักษากรสอน ศิลปินแห่งชาติ สำหรับข้อ 3 คือ “มีความสามารถ” เทียบได้กับความสามารถในการสอน นั่นคือ คุณลักษณะด้านการสอนดนตรีของพันธเอกษชาติ พิทักษากร ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การนำเสนอแนวทางต้นแบบความเป็นครู สามารถนำเสนอแนวทาง ซึ่งประกอบไปด้วยคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ ด้านความรู้และประสบการณ์ และด้านการสอนดนตรี โดยมีต้นแบบ คือ พันธเอกษชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ

ตอนที่ 4 แนวคิด หลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับจิตวิทยาการสอน

4.1 ความหมาย และหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

อภิญา เหมระ (2544) ได้กล่าวว่า แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ แนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญการศึกษา (2540) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไว้ว่า เป็นการจัดประสบการณ์โดยมีกระบวนการที่จะมุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยความคิด ค้น สร้าง และสรุปข้อความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่าหมายถึง วิธีการที่สำคัญที่สร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการ โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง และได้พัฒนา ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้ว่าเป็นการจัดการเรียนที่คำนึงถึงผู้เรียน มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ค้นคว้า สร้างความรู้ในสิ่งที่ตนถนัด สอดคล้องกับตนเอง

4.1.1 หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไว้ดังนี้ 1. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ครูมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน และเป็นแหล่งความรู้ของนักเรียน นักเรียนมีความรับผิดชอบตั้งแต่เลือกที่จะเรียน วางแผนการเรียนรู้ ซึ่งเริ่มจากการศึกษาค้นความจนถึงการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2. เนื้อหาวิชา ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเลือกสิ่งที่จะเรียน ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน และความต้องการของผู้เรียน จะนำมาพิจารณาประกอบด้วย 3. การเรียนรู้จะประสบความสำเร็จ หากผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนการสอน การได้คิด ได้ร่วมวางแผนการ ได้ค้นพบประเด็นปัญหาที่ท้าทาย ผู้เรียนจะรู้สึก พึงพอใจ 4. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนภายในกลุ่มจะเป็นปฏิสัมพันธ์ ในเชิงการช่วยเหลือภายในกลุ่ม 5. ครู เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นแหล่งความรู้ ครูต้องมีความสามารถในการค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน สามารถคิดได้หลากหลายแบบ เป็นแหล่งความรู้ที่มีคุณค่าของผู้เรียน และสามารถค้นหาสื่อวัสดุ อุปกรณ์ ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนได้ 6. ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิม 7. ผู้เรียนจะมีความมั่นใจในตนเอง และควบคุมตนเองได้

มากขึ้น กลายเป็นผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม เปิดเผยตนเองต่อสถานการณ์ต่างๆ และ 8. การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลายๆ ด้านไปพร้อมกันทั้งด้านความรู้ ความคิด อารมณ์ และสังคม

ในขณะที่หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญการศึกษา (2540) ได้เสนอหลักการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไว้ ดังนี้ 1. เป็นกระบวนการที่เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน 2. การเรียนรู้ไม่ได้เกิดจากแหล่งเดียว แต่มาจากหลายๆ แหล่ง 3. การเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตนเอง มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี 4. กระบวนการเรียนรู้ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 5. การเรียนรู้มีความหมาย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปหลักในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่า ให้ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง เนื้อหาวิชา มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การเรียนรู้จะประสบความสำเร็จเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนต้องเป็นไปในทางช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ครูคือผู้อำนวยความสะดวก และเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสดูตนเองในแงุ่มุมที่แตกต่างจากเดิม การพัฒนาการเรียนรู้เกิดขึ้นพร้อมกันได้หลายทาง การเรียนรู้มีความหมายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

4.2 ทฤษฎีการกระทำแบบมีเงื่อนไข (Operant Conditioning Theory) Skinner ได้อธิบายไว้ว่า พฤติกรรมของแต่ละบุคคลเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งขึ้นอยู่กับผลที่ได้จากการกระทำ 2 ลักษณะ คือ ผลจากการเสริมแรง (reinforce) ทำให้พฤติกรรมมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น ผลจากการลงโทษ (punishment) ทำให้พฤติกรรมนั้นลดลงหรือหมดไป ทฤษฎีการเสริมแรงของ Skinner เป็นทฤษฎีที่อยู่บนพื้นฐานทางพฤติกรรมแห่งการจูงใจ พฤติกรรมจะชักจูงโดยผลกรรม ผลกรรมจะเป็นสิ่งที่ได้รับหลังจากที่ได้แสดงพฤติกรรมออกมาเรียกว่า ตัวเสริมแรง

การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) เป็นการเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมเป้าหมาย โดยการได้รับสิ่งเร้าบางอย่างหลังจากที่บุคคลแสดงพฤติกรรมเป้าหมายแล้ว โดยสามารถใช้ได้กับพฤติกรรมเกือบทุกประเภท และทุกสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับการเลือกตัวเสริมแรง โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2524)

1. ตัวเสริมแรงที่ไม่ต้องวางเงื่อนไข (Unconditioned Reinforce) เป็นตัวเสริมแรงที่มีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรงด้วยตนเองเนื่องจากมีอิทธิพลต่ออินทรีย์โดยตรง เช่น อาหาร น้ำ อากาศ

2. ตัวเสริมแรงที่ต้องวางเงื่อนไข (Conditioned Reinforce) เป็นตัวเสริมแรงที่ไม่มีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรงด้วยตัวเอง แต่เมื่อนำไปสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงที่ไม่ต้องวางเงื่อนไขหรือตัวเสริมแรงอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรงอยู่แล้ว โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้จะมีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรง เช่น คำชมเชย เงิน คะแนน ดาว

ประเภทของตัวเสริมแรงทางบวกสามารถแบ่งได้เป็น 5 ชนิด คือ 1. ตัวเสริมแรงที่เป็นสิ่งของ 2. ตัวเสริมแรงทางสังคม 3. ตัวเสริมแรงที่เป็นกิจกรรม 4. ตัวเสริมแรงด้วยเบี้ยอรรถกร 5. ตัวเสริมแรงภายใน (Rimm & Master, 1979)

การเสริมแรงทางบวกที่จะให้มีประสิทธิภาพนั้นมีหลักดังนี้ (Kazdin, 1980)

1. ต้องให้การเสริมแรงทันทีที่พฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เป็นทักษะใหม่
2. ใช้ตัวเสริมแรงที่มีคุณภาพหรือชนิดที่บุคคลต้องการซึ่งคุณภาพของตัวเสริมแรงจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของบุคคลต่อตัวเสริมแรงนั้น

3. ตัวเสริมแรงที่ให้ต้องมีขนาดและจำนวนที่มากพอต่อความต้องการ

4. การใช้ตารางการเสริมแรง ในการเสริมแรงทุกครั้งที่มีพฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้นและให้ตารางการเสริมแรงแบบทุกครั้งจะทำให้อัตราการเกิดขึ้นของพฤติกรรมสูงกว่าการเสริมแรงแบบครั้งคราว

ในคุณสมบัติการเสริมแรงทางสังคมสามารถใช้ได้ง่ายซึ่งทุกคนสามารถใช้ได้เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของ

พฤติกรรมมนุษย์อยู่แล้ว และเกิดขึ้นตามธรรมชาติในชีวิตประจำวันของมนุษย์ดังนั้นการใช้การเสริมแรงทางสังคมจึงเป็นการประหยัดอย่างมากเพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ

4.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory) Piaget (1952)
ได้กล่าวว่าพัฒนาการทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก เมื่อเด็กเกิดการเรียนรู้และปรับตัวโดยใช้กระบวนการซึมซับประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และครอบครัว นำไปสู่การเกิดพัฒนาการทางสติปัญญา โดยมีองค์ประกอบได้แก่ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม การควบคุมตนเอง ทำให้เด็กมีพัฒนาการตามลำดับขั้น การที่เด็กได้ปฏิบัติด้วยตนเองโดยฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ Piaget ได้แบ่งลำดับขั้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไว้ 2 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีจริยธรรมโดยการบังคับ พบในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 8 ปี โดยมี 3 ระยะ

ระยะที่ 1 พบในเด็กแรกเกิดถึง 2 ขวบ เป็นระยะที่เด็กเรียนรู้แบบไม่มีกฎเกณฑ์

ระยะที่ 2 พบในเด็กอายุ 2 - 5 ขวบ เด็กในวัยนี้จะยอมทำตามคำสอนและกฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่บอกความดี เลว หรือถูก ผิด ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ เด็กจะเห็นว่าสิ่งที่ทำแล้วถูกลงโทษคือสิ่งไม่ดี

ระยะที่ 3 พบในเด็กอายุ 6 - 8 ขวบ เด็กในวัยนี้เรียนรู้กฎของกลุ่มได้ รู้จักแบ่งปันและเคารพในกฎเกณฑ์

ขั้นที่ 2 ขั้นการมีจริยธรรมด้วยตนเอง พบในเด็กอายุมากกว่า 10 - 12 ปี เป็นวัยที่เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมมากขึ้น เข้าใจความซับซ้อนของกฎ มีเหตุผลและรู้จักให้อภัย เข้าใจความหมายของการกระทำที่มีเจตนาและไม่มีเจตนา (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2554)

Kohlberg (1969) ได้พัฒนาทฤษฎีต่อจาก Piaget โดยต่อยอดลำดับขั้นพัฒนาการในระดับวัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับก่อนมีแบบแผนทางจริยธรรม (Preconvention Morality) เป็นช่วงอายุไม่เกิน 11 ปี ในระดับนี้เด็กจะยึดตนเองเป็นหลัก ไม่ใส่ใจความรู้สึกคนอื่น แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ขั้นเชื่อฟังเพื่อไม่ให้โดนลงโทษ อายุอยู่ระหว่าง 2 - 7 ปี เด็กจะถือว่าสิ่งที่ถูกต้องคือการกระทำที่ไม่โดนลงโทษ เด็กจะยอมทำตามกฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่กำหนด ขั้นที่ 2 ขั้นทำตามความพอใจและประโยชน์ของตนเอง อายุอยู่ระหว่าง 7 - 11 ปี เด็กจะทำตามความสนใจของตนเองเป็นหลัก และมีรางวัลเป็นสิ่งที่ตอบแทน

ระดับทำตามแบบแผนทางจริยธรรม (Convention Morality) อายุระหว่าง 10 - 16 ปี เป็นวัยที่เริ่มเข้ากลุ่มสังคม และทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม แบ่งเป็น 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นทำตามความคาดหวังของกลุ่ม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม และได้รับคำชม ทำในสิ่งที่ผู้อื่นคาดหวังให้มีความสำคัญและคำนึงถึงผู้อื่น ขั้นที่ 2 ขั้นทำตามกฎของสังคม เข้าใจระเบียบของสังคม รับผิดชอบและยึดในกฎเกณฑ์ของสังคม เห็นคุณค่าของกฎหมายว่าเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนทำสิ่งที่ถูกต้อง

ระดับเหนือกฎเกณฑ์จริยธรรม (Post Conventional Morality) เป็นจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ มี 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ขั้นทำตามกฎที่ถูกต้องของสังคม เป็นขั้นที่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนมาก และทำตามกฎที่เป็นมาตรฐานที่ถูกต้องของสังคม รู้จักเคารพตนเองและผู้อื่น มีการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติตามหลักจริยธรรม เป็นขั้นสูงสุดระดับพัฒนาการทางจริยธรรม รู้จักเคารพให้เกียรติ การกระทำสิ่งใดก็ตามจะยึดในกฎหมายหรือกฎข้อตกลงที่สังคมได้กำหนดไว้เป็นสำคัญจนกลายเป็นจิตสำนึกอันถูกต้องดีงาม

4.4 หลักการสอนทักษะปฏิบัติดนตรี ผู้วิจัยเลือกรูปแบบการเรียนการสอน ที่เน้นการทำให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะด้านดนตรีไปพร้อม ๆ กัน โดยเลือกการสอนดนตรีตามหลักการทั้ง 7 หลักการ ดังนี้

4.4.1 การสอนดนตรีตามหลักการของฌอร์ฌ สุธธจิตต์ จิตวิทยาการสอนทักษะดนตรีที่สำคัญนั้น คือ ความเข้าใจในตัวผู้เรียน ความพร้อมของผู้สอน และบทเรียนที่ใช้สอน (ฌอร์ฌ สุธธจิตต์, 2541) โดยผู้สอนต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้เพื่อปรับการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือ การเรียนทักษะปฏิบัติด้วยความสุข (ฌอร์ฌ สุธธจิตต์, 2555)

4.4.2 การสอนดนตรีตามหลักการของเดวิส (Davies) มุ่งเน้นเพื่อช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะที่ประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก โดยให้ทำทักษะย่อยให้ได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและเร็วขึ้น เน้นเพื่อช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะที่ประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก โดยให้ทำทักษะย่อยให้ได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ เพื่อให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและเร็วขึ้น (Davies, 1971)

4.4.3 การสอนดนตรีตามหลักการของซิมป์สัน (Simpson) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหว หรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้องและมีความชำนาญ ซึ่งเน้นการฝึกฝนที่ดี เพื่อให้เกิดความถูกต้องคล่องแคล่ว โดยสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความราบรื่นในการจัดการ (Simpson, 1972)

4.4.4 การสอนดนตรีตามหลักการของแฮร์โรว์ (Harrow) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทักษะหรือกระทำได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ และชำนาญ โดยจัดลำดับขั้นจากซับซ้อนน้อยไปหาซับซ้อนมาก จึงเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ ไปจนถึงการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อย่อย (Harrow, 1972)

4.4.5 การสอนดนตรีตามหลักการของบลูม (Bloom) มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรง โดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะ (Bloom et al, 1956)

4.4.6 การสอนดนตรีตามหลักการของสกุรี เจริญสุข และคณะ การพัฒนาด้านทักษะปฏิบัตินี้มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ดนตรีจากความไพเราะของเสียง ต้องอาศัยการเรียนรู้จากความเหมือน

ไปสู่ความแตกต่าง และจะต้องอยู่บนความเป็นฉัน ที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรม (สุกรี เจริญสุข และคณะ , 2540)

4.4.7 การสอนดนตรีตามหลักการของบันดูรา (1977) มุ่งเน้นว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ จึงเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ “การเลียนแบบ” โดยผู้เรียนจะต้องมีความใส่ใจในสิ่งที่เรียน จากนั้นจึงเกิดเป็นการทำกลายเป็นสิ่งที่รับรู้ไว้ในความจำระยะยาว โดยที่ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสดแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ และมีโอกาสทำซ้ำ รวมถึงท้ายที่สุดแล้วจะมีการประเมินพฤติกรรมของตนเองโดยใช้เกณฑ์ที่อาจตั้งขึ้นด้วยตนเองหรือโดยบุคคลอื่นก็ได้ (Bandura, 1977)

ตารางที่ 2.6 แสดงการสังเคราะห์แนวคิด และวิธีการเรียนการสอนจากหลักการ และทฤษฎีการสอนต่าง ๆ

ทฤษฎีและ องค์ประกอบ ด้านต่าง ๆ	ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2555)	สุกรี เจริญสุข และคณะ (2540)	บันตูรา (1977)	จิมพ์สัน (1972)	แอร์โรว์ (1972)	เดวิส (1971)	บลูมและคณะ (1956)	จากการวิเคราะห์แนวคิด และวิธีการสอน
กระบวนการ ที่ 1	1. เสียก่อน สัญลักษณ์ 2. ความถูกต้อง และไพเราะ 3. ความมีดนตรี การ ซึ่งเป็นความรู้ ในเชิงปฏิบัติ	1. การ เลียนแบบ	1. กระบวนการ ความใส่ใจ 2. กระบวนการ จดจำ	1. การรับรู้ 2. การเตรียม ความพร้อม	1. การ เลียนแบบ	1. ครูสาธิตให้ดู	1. การรับรู้	กระบวนการดูแบบ / เรียนรู้จากแบบ โดย เป็นการรับจากผู้ถ่ายทอด หรือผู้สอน โดย ผ่านกระบวนการรับรู้ โดยมีการใส่ใจ เพื่อที่จะ จดจำ โดยหากมีด้านสาระดนตรี หรือวิธีการ ในการสอน หรือทางของครูที่ศิษย์ควรรู้ ก็ จะถูกถ่ายทอดจากต้นแบบในขั้นนี้ก่อน
กระบวนการ ที่ 2			3. กระบวนการ แสดงพฤติกรรม เหมือนกับตัว แบบ 4. กระบวนการ จูงใจ	3. การ สนองตอบ ภายใต้การ ควบคุม	2. การลงมือ กระทำตาม คำสั่ง 3. กระทำ อย่างถูกต้อง สมบูรณ์	2. ครูสาธิตและให้ นักเรียนปฏิบัติตาม	2. การทำตามแบบ	กระบวนการกระทำตามแบบ ตามสิ่งที่ได้ เรียนรู้ ดูแบบ หรือจดจำมาจากแบบ ทำให้ เกิดพฤติกรรมการแสดงออกที่ยังเหมือนการ ปฏิบัติตามภายใต้การควบคุมที่ยังไม่เป็น ธรรมชาติ

ตารางที่ 2.6 (ต่อ) แสดงการสังเคราะห์แนวคิด และวิธีการเรียนการสอนจากหลักการ และทฤษฎีการสอนต่าง ๆ

ทฤษฎีและ องค์ประกอบ ด้านต่าง ๆ	ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2555)	สุกรี เจริญสุข และคณะ (2540)	บันดรา (1977)	จิมพ์สัน (1972)	แฮร์โรว์ (1972)	เดวิส (1971)	บลูมและคณะ (1956)	จากการวิเคราะห์แนวคิด และวิธีการสอน
กระบวนการ ที่ 3	4. ทักษะการ ฝึกซ้อม	2. การทำซ้ำ		4. การลงมือ กระทำจน กลายเป็นกลไกที่ สามารถกระทำ ได้เอง	4. การกระทำ อย่างเป็น ธรรมชาติ	3. ครูให้ใช้วิธีการที่ เรียน โดยฝึกทักษะ ย่อยนั้นไม่ให้ผิด	3. กระทำอย่าง ต่อเนื่องหลังจาก ตัดสินใจเลือก รูปแบบที่เป็นของ ตัวเอง	กระบวนการกระทำซ้ำจนชำนาญ หลังจากที่ได้ปฏิบัติจากการดูแบบแล้ว นั่นคือการฝึกซ้อม หรือการลงมือปฏิบัติซ้ำ ๆ โดยสามารถกระทำได้อย่างจนเกิดความชำนาญ และกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูแต่ละคนก็จะมีเทคนิคที่แตกต่างกันในการทำให้ผู้เรียนเกิดการทำซ้ำจนชำนาญให้ได้ในระยะเวลา และอารมณ์ที่แตกต่างกัน
กระบวนการ ที่ 4		3. การแหก คอก		5. การกระทำ อย่างชำนาญ		4. ให้นักเรียนปฏิบัติ ทักษะย่อย ๆ จน สมบูรณ์ต่อเนื่องกัน และฝึกหลายครั้งจน สมบูรณ์ได้อย่าง ชำนาญ	4. กระทำได้อย่าง เป็นธรรมชาติ	กระบวนการหาแนวทางของตนเอง โดยมักจะเกิดหลังจากการที่ได้ดูแบบ และลองปฏิบัติซ้ำจนเกิดความชำนาญ จากนั้นจึงนำมาหาแนวทางของตนเอง แต่เป็นการประยุกต์จากสิ่งที่ได้เรียนมาจากแบบ จนอาจกลายเป็นทางของตนเอง
		4. ทาง เทวดา		6. การคิดริเริ่ม		5. ครูให้นักเรียน ปฏิบัติเอง	5. การหาความ ถูกต้อง ปฏิบัติได้ ด้วยตนเอง	

ตารางที่ 2.6 (ต่อ) แสดงการสังเคราะห์แนวคิด และวิธีการเรียนการสอนจากหลักการ และทฤษฎีการสอนต่าง ๆ

ทฤษฎีและ องค์ประกอบ ด้านต่าง ๆ	ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2555)	สุกรี เจริญสุข และคณะ (2540)	บันดรา (1977)	ซิมพ์สัน (1972)	แฮร์โรว์ (1972)	เดวิส (1971)	บลูมและคณะ (1956)	จากการวิเคราะห์แนวคิด และวิธีการสอน
กระบวนการ ที่ 5	5. ทักษะการแสดง	5. หลัก ความเป็นฉัน	-	-	5. การ แสดงออก	-	-	กระบวนการถ่ายทอดหรือสร้างสรรค์ผลงาน ของตนเองออกสู่สาธารณะ นั่นคือ การมี แนวทางของตนเองหรือการมีแบบเป็น แนวทางแล้ว จึงเริ่มเป็นผู้สอนหรือถ่ายทอด ให้กับบุคคลอื่น
กระบวนการ ที่ 6	6. การประเมินผล ตนเอง 7. การแก้ไข ปรับปรุงและการ พัฒนาทักษะ	-	-	7. การปรับปรุง และประยุกต์ใช้	-	-	-	กระบวนการประเมินตนเอง และมีการแก้ไข ปรับปรุงในบางส่วนที่ตนยังมีความผิดพลาด ซึ่งอาจจะมีการพัฒนาทักษะ ความสามารถ ของตนเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

จากการวิเคราะห์แนวคิด และวิธีการเรียนการสอนจากหลักการ และทฤษฎีการสอนต่าง ๆ ของ ฌ็อง-ฌัก กูว์แซ็ญ เดวีส์ ซิมป์สัน แฮร์โรว์ สุกรี เจริญสุขและคณะ รวมถึงของบันดูลา ทำให้สรุปได้ว่าการ เรียนการสอนดนตรี หากแยกเป็นแนวทางของวิธีการสอนแล้ว สามารถแยกได้ 6 กระบวนการ ดังนี้

1. กระบวนการดูแบบ / เรียนรู้จากแบบ ซึ่งเป็นการรับจากผู้ถ่ายทอด หรือผู้สอน โดยผ่าน กระบวนการรับรู้ โดยมีการใส่ใจ เพื่อที่จะจดจำ โดยหากมีด้านสาระดนตรี หรือวิธีการในการสอน หรือ ทางของครูที่ศิษย์ควรรู้ ก็จะถูกถ่ายทอดจากต้นแบบในขั้นนี้ก่อน

2. กระบวนการกระทำตามแบบ ตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดู หรือจดจำจากแบบ ทำให้เกิด พฤติกรรมที่แสดงออกที่ยังเหมือนต้นแบบ เป็นขั้นที่ต้องมีความเกี่ยวข้องกับผู้เรียน

3. กระบวนการกระทำซ้ำจนชำนาญ หลังจากที่ได้ปฏิบัติจากการดูแบบแล้ว นั่นคือการฝึกซ้อม หรือการลงมือปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูแต่ละคนก็จะมีเทคนิคที่แตกต่างกันในการ ทำให้ผู้เรียนเกิดการกระทำซ้ำจนชำนาญให้ได้ในระยะเวลา และอารมณ์ที่แตกต่างกัน

4. กระบวนการหาแนวทางของตนเอง โดยมักจะเกิดหลังจากการที่ได้ดูแบบ และลองปฏิบัติซ้ำ จนเกิดความชำนาญ จากนั้นจึงนำมาหาแนวทางของตนเอง แต่เป็นการประยุกต์จากสิ่งที่ได้เรียนมาจาก แบบ จนอาจกลายเป็นทางของตนเอง

5. กระบวนการถ่ายทอด หรือสร้างสรรค์ผลงานของตนเองออกสู่สาธารณะ นั่นคือ จากการมี แนวทางของตนเองหรือการมีแบบเป็นแนวทางแล้ว จึงเริ่มเป็นผู้สอน หรือถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่น หรือ การแสดงออกเพื่อแสดงผลงาน แต่ในท้ายที่สุดแล้ว เมื่อเข้าใจเรื่องการสอนแล้ว ในท้ายที่สุดการสร้างสรรค์ ผลงานก็ต้องควบคู่ไปกับการถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่น ด้วยวิธีการที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตน

6. กระบวนการประเมินตนเอง และมีการแก้ไขปรับปรุงทักษะในบางส่วนที่ตนยังมีความผิดพลาด ซึ่งอาจจะมีการพัฒนาทักษะ ความสามารถของตนเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ครูทุกคน ควรจะมีขึ้นเพื่อพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในการเป็นครูที่ดี และเหมาะสม

สรุปได้แนวทางในการใช้เพื่อศึกษาข้อมูลความเป็นครูดนตรีของพันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ ที่เพิ่มเติมจากคุณลักษณะเฉพาะของครูทั่วไป นั่นคือการสอนดนตรี ซึ่งสามารถวิเคราะห์ ได้เป็น 6 กระบวนการ คือ กระบวนการดูแบบ/เรียนรู้จากแบบ กระบวนการกระทำตามแบบตามสิ่งที่ได้ เรียนรู้จากการดู หรือจดจำจากแบบ กระบวนการกระทำซ้ำจนชำนาญ กระบวนการหาแนวทางของ ตนเอง กระบวนการถ่ายทอดหรือสร้างสรรค์ผลงานออกสู่สาธารณะ และกระบวนการประเมินตนเอง และมีการแก้ไขปรับปรุงทักษะตนเอง โดยผู้วิจัยได้นำกระบวนการทั้ง 6 กระบวนการ ไปใช้ในการนำเสนอ แนวทางต้นแบบความเป็นครูดนตรีใน “ด้านความรู้และประสบการณ์” และ “ด้านการสอนดนตรี”

ตอนที่ 5 แนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา

5.1 ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

เป็นการศึกษาที่เน้นการบรรยาย และการอธิบายปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนในเรื่องที่กำลังศึกษาอยู่ เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในบริบทที่มีกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในมิติที่หลากหลายอย่างครบถ้วน โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือควบคุมสิ่งแวดล้อมที่กำลังศึกษา ซึ่งผลการวิจัยเชิงคุณภาพไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ในแง่ของการอธิบายรายละเอียดสำหรับปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนได้เท่านั้น แต่เป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้เพื่อสร้าง และพัฒนาสมมติฐานกรอบแนวคิด ตลอดจนทฤษฎีสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านั้นด้วย

5.1.1 ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัย (วรรณิ แกมเกตุ, 2551) ได้แก่ การกำหนดปัญหาวิจัย มักเป็นปัญหาที่มุ่งแสวงหาคำตอบจากกลุ่มตัวอย่างในสถานที่ หรือบริบทที่เฉพาะเจาะจง และเปิดกว้างในการรับข้อมูลที่หลากหลายรอบด้าน เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการอธิบายความหมาย และปรากฏการณ์ของสิ่งที่ต้องการศึกษาเป็นสำคัญ และ แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการศึกษาเชิงคุณภาพนั้น มักเป็นทฤษฎีที่ถูกตั้งขึ้นเพียงชั่วคราว (Tentative Theory) เพื่อเป็นแนวทางคร่าว ๆ สำหรับดำเนินการวิจัย โดยหากดำเนินการศึกษาไประยะหนึ่งแล้วอาจจะมีการปรับเปลี่ยนทฤษฎีที่ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทที่ทำการศึกษาย่อมได้ ดังนั้น แนวความคิดทฤษฎีที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้นจึงไม่ใช่สิ่งที่จะยึดเป็นแบบตายตัว แต่ถือว่าเป็นเพียงแนวทางสำหรับหาคำตอบในการวิจัยที่สามารถยืดหยุ่นหรือปรับได้ เมื่อมีหลักฐานหรือข้อมูลที่ชี้ว่า ควรมีการปรับเปลี่ยน

5.2.2 การออกแบบวิจัย สามารถปรับให้มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสมได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย โดยมีหลักการหรือแนวคิด ทฤษฎีรองรับ ไม่ใช่ปรับตามความสะดวกของผู้วิจัย ดังนั้น การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพจึงเป็นการออกแบบการวิจัยที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์เฉพาะหน้า สำหรับประเด็นสำคัญที่นักวิจัยจำเป็นต้องนำไปพิจารณาในการออกแบบการวิจัยสำหรับการออกแบบการวิจัยนี้แบ่งเป็น การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ และการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 การศึกษารายกรณีแบบกรณีศึกษา (Case Study Method) เป็นรูปแบบที่ใช้ในหลายสาขาวิชา ทั้งทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การแพทย์ ซึ่งนำมาใช้เพื่อแสวงหาความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา (กรรณิการ์ สุขเกษม, 2544) การศึกษาแบบเฉพาะกรณี

มีทั้งลักษณะเป็นทั้งการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ขึ้นอยู่กับนักวิจัยจะเลือกอะไรมาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในเชิงคุณภาพ ซึ่งหัวใจสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณีอยู่ที่การศึกษาให้ได้ทั้งแนวกว้างและแนวลึกของกรณีที่เราเลือกมาศึกษานั้นเอง โดยการเลือกวิธีที่ศึกษาได้ทั้งแนวกว้าง และแนวลึกของสิ่งที่ศึกษา ในทางปฏิบัติ คือ การใช้ข้อมูลหลายชนิดจากหลายแหล่ง ด้วยวิธีการที่หลากหลายในงานวิจัยเรื่องเดียวกัน (Stake, 1994) เป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยในชั้นเรียนเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการหนึ่ง ที่ช่วยครูในการเชื่อมโยงกลับไปสู่เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดเป็นผลได้ ซึ่งการวิจัยนี้ผลคือปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดต้นแบบของความเป็นครูของพันเอกชูชาติ พิทักษากร ดังนั้นการศึกษาคูเป็นรายกรณี หมายถึง การศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลของพันเอกชูชาติ พิทักษากร เพียงกรณีเดียว ซึ่งอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยทั้งตัวของท่านเอง จากลูกศิษย์และบุคคลใกล้ชิด รวมถึงจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5.2.1 การพิจารณาข้อมูล (Criteria of Good Information) การรวบรวมข้อมูลในการศึกษาเด็กเป็นรายกรณีนั้นบางครั้งต้องพิจารณาว่าข้อมูลที่รวบรวมมาเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา หรือนำมาใช้ในการศึกษาได้หรือไม่ อย่างไร ดังนั้นจึงมีหลักในการพิจารณา และตรวจสอบข้อมูล ได้แก่ ความถูกต้อง น่าเชื่อถือได้ ความเที่ยงตรงของข้อมูล ความเป็นปรนัยของข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมแสดงถึงพัฒนาการของเด็ก เวลาและสถานที่ที่รวบรวมข้อมูล และสถานการณ์และความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพที่ต้องการศึกษา

5.2.2 ปัญหาและข้อจำกัดของวิธีการวิจัยแบบกรณีศึกษา แบ่งเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. การตัดสินใจเลือกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งต้องขึ้นกับของเขตที่แท้จริง ทั้งเนื้อหา เวลา และสถานที่ของสิ่งนั้น ๆ
2. จำนวนกรณีที่เราผู้วิจัยต้องการศึกษา หากเป็นกรณีเดียวก็จะมีปัญหา แต่หากเป็นหลายกรณี ต้องคำนึงถึงจำนวน (Cases) ว่า ต้องมีปริมาณเท่าใดจึงจะพอเพียงด้วย ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเพียงกรณีเดียว คือ พันเอกชูชาติ พิทักษากร จึงทำให้ข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ อาทิเช่น ทรัพยากร เวลา ปัจจัยอำนวยความสะดวก เช่น การเดินทาง ก็จะมีเหมาะสม ไม่มากจนเกินไป
3. ข้อจำกัดในการนำผลไปใช้ในวงกว้าง เนื่องจากการศึกษาแบบนี้ใช้จำนวนตัวอย่างเพียงน้อย ดังนั้นการศึกษาคณะกรณีเพื่อการอธิบายนั้น การออกแบบตัวอย่าง และการดำเนินการศึกษา อาจต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ว่า ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในกลุ่มบุคคลหรือสถานที่อื่นได้มากน้อยเพียงใด (Stake, 1994)

5.2.3 กระบวนการของการวิจัยเชิงกรณีศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในวิจัยแบบกรณีศึกษานั้นเหมือนกับเทคนิคที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพอื่น ๆ ซึ่งกระบวนการของ

การวิจัยแบบกรณีศึกษาประกอบด้วย (Mariano, 2001) ได้แก่ การระบุวัตถุประสงค์และคำถามในการวิจัย การระบุทฤษฎีที่สอดคล้องหรือเหมาะสมกับชนิดของกรณีศึกษาที่เลือก การกำหนดหน่วยการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคคล ครอบครัว หรือเหตุการณ์ใด และยังต้องคำนึงถึงขั้นตอนการทำกรณีศึกษา การตัดสินใจเลือกรูปแบบการวิจัยที่เหมาะสม การปฏิบัติการวิจัยซึ่งประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และแปลความข้อมูล และการเขียนรายงานข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา

5.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย (สุภางค์ จันทวนิช, 2545) แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งยังแบ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในลักษณะชนิดที่ไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และชนิดที่มีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Interview) ซึ่งแบบที่มีจุดสนใจเฉพาะคือแบบที่ผู้วิจัยสนใจเลือกใช้ เนื่องจากว่าการวิจัยในครั้งนี้มีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจอยู่แล้ว และต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ ดังนั้นลักษณะสำคัญของการสัมภาษณ์แบบนี้จึงอยู่ที่ผู้วิจัยได้รู้ beforehand ว่าต้องการข้อมูลในด้านใด ชนิดใด เพื่อให้ได้ความจริงส่วนลึกของความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ออกมาให้ได้ และงานวิจัยในครั้งนี้ยังมีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในลักษณะชนิดที่มีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดตัวผู้ตอบบางคนเป็นการเฉพาะเจาะจง เนื่องจากผู้ตอบเหล่านั้นมีข้อมูลที่ดี กว้างขวาง และลึกซึ้งเป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย โดยเรียกบุคคลประเภทนี้ว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ”

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวรรณกรรมและข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการวิจัยเรื่อง การศึกษาด้านแบบความเป็นครูดนตรี: กรณีศึกษา พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ โดยแบ่งเป็นงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอนดนตรี ทั้งในแง่ของการถ่ายทอดดนตรี การเตรียมครูดนตรี คุณลักษณะความเป็นครู ทั้งองค์ประกอบของความเป็นครูทั่วไป และศึกษาจากงานวิจัยที่กล่าวถึง พันเอกชูชาติ พิทักษากร ศิลปินแห่งชาติ นอกจากนั้นยังศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นศิลปินแห่งชาติ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นต้นแบบของทั้งครูและต้นแบบทั่วไปเพิ่มเติม

ในด้านของการจัดการเรียนการสอนดนตรี ได้ศึกษาจากงานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

ปทุมมาลย์ ทรงสกุล (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาหมวดวิชาคีตศิลป์สากล การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านการจัดการศึกษาหมวดวิชาคีตศิลป์สากลของวิทยาลัยนาฏศิลป์และศึกษาสภาพปัจจุบันของการสอนวิชาคีตศิลป์สากลในวิทยาลัยนาฏศิลป์ในด้านต่างๆ ได้แก่หลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมของการเรียนการสอน โดยศึกษาจากเอกสารตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้สอนและนักเรียนในหมวดทั้ง ในอดีตและปัจจุบัน ผู้ที่ให้ความสนใจและติดตามกิจการของวิทยาลัยนาฏศิลป์มาโดยตลอดผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการด้านการจัดการศึกษาหมวดวิชาคีตศิลป์สากลของวิทยาลัยนาฏศิลป์แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือระยะแรกเป็นระยะของการศึกษาโน้ตสากลและขับร้องสากลเป็นวิชาบังคับในโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์และโรงเรียนศิลปากรแผนกนาฏดุริยางค์ ระยะที่ 2 เป็นระยะของการตั้งแผนกอิสระดุริยางคศิลป์ขึ้นในโรงเรียนศิลปากร โดยเปิดให้มีการเรียนวิชาดนตรีและขับร้องสากลเป็นวิชาเอกขึ้นเป็นครั้งแรก ระยะที่ 3 เป็นการปรับปรุงระบบโรงเรียนนาฏศิลป์ เป็นระยะที่หมวดวิชาคีตศิลป์สากลมีการนำ วิธีการเรียนการสอนจากต่างประเทศมาใช้ทั้งในด้านการฝึกเสียงและการควบคุมลมหายใจระยะที่ 4 เป็นระยะที่แยกแผนกคีตศิลป์สากลออกจากดุริยางค์สากลด้านการจัดการเรียนการสอนของหมวดวิชาคีตศิลป์สากลพบว่า หลักสูตรการสอนของหมวดวิชาคีตศิลป์สากลมุ่งให้ผู้เรียนเป็นครูสอนขับร้องเพลงสากล เน้นทักษะในด้านการออกเสียงสระพยัญชนะและการควบคุมลมหายใจ มีการพัฒนา รูปแบบการสอนโดยการใช้แบบฝึกต่าง ๆ และยึดตำราของต่างประเทศสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับห้องเรียนขาดความเหมาะสมมีไม่เพียงพอต่อจำนวนชั้นเรียน เล็กเกินไปและมีเสียงรบกวน อุปกรณ์การสอนมีสภาพไม่สมบูรณ์ซึ่งมีผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนวิชาคีตศิลป์สากล

ธวัชชัย นาควงศ์ (2548) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องการใช้หลักสูตรการสอนดนตรีสากลตามแบบของโคดายและออร์ฟในระดับประถมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 1-2) ที่โรงเรียนหลักสี่ การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ คือ 1) เพื่อประเมินผลว่าหลังจากที่นักเรียนโรงเรียนวัดหลักสี่ได้เรียนดนตรีด้วยวิธีการเรียนการสอนของโคดายและออร์ฟตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2542 จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2547 แล้วนักเรียนมีความสามารถในการอ่านโน้ต ร้องเพลง และเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ได้ถึงขั้นเป็นที่ยอมรับของผู้ทรงคุณวุฒิทางการสอนดนตรีหรือไม่ การประเมินผลทำได้โดยเชิญศึกษานิเทศก์และตัวแทนครูดนตรีจากกรุงเทพมหานครและกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมาร่วมประเมินผล และ 2) เพื่อสร้างหลักสูตรตัวอย่างในการสอนการอ่านโน้ตสากลในชั้นประถมศึกษา (ป. 1 - ป. 6) โดยใช้วิธีของโคดายและออร์ฟ ทำได้โดยการถ่ายทำวีดิทัศน์ทุกรายคาบการสอนตั้งแต่ชั้น

ป. 1 – ป. 6 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความพอใจมากต่อความสามารถในการอ่านโน้ต ร้องเพลง และเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ของนักเรียน (คะแนนเฉลี่ย 4.84 จากอันดับคะแนน 1 - 5) และ 2) ได้มีงานวิดิทัศน์ทุกรายคาบการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 73 ม้วนพร้อมที่จะเผยแพร่ได้ โดยผู้สนใจสามารถติดต่อได้ที่โรงเรียนวัดหลักสี่

ศิลปะชัย กงตาล (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบโปรแกรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมครูฝึกสอนดนตรี ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาสมรรถนะของครูดนตรีทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย และวิเคราะห์หลักสูตรการผลิตครูดนตรีในประเทศไทย เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบโปรแกรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมครูฝึกสอนดนตรีในมหาวิทยาลัยราชภัฏ การดำเนินการวิจัยมี 5 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสมรรถนะและวิเคราะห์หลักสูตรครูดนตรี 2) สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อกำหนดรูปแบบการอบรม 3) ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินโครงร่างรูปแบบ 4) ทดลองรูปแบบที่สร้างขึ้น และ 5) ประเมินผลรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การเก็บข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ แลแบบสอบถาม จากนักศึกษาครูดนตรี 248 คน และ อาจารย์ดนตรี 63 คน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจำนวน 19 แห่ง โดยใช้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมเป็นกลุ่มทดลอง และ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เป็นกลุ่มควบคุม ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะหลักของครูดนตรีประกอบด้วย 5 ด้าน และความรู้ที่ทำให้เกิดสมรรถนะนั้นๆ จำนวน 16 เรื่อง ดังนี้ ก. ด้านทฤษฎีดนตรี ได้แก่ 1) คอร์ดและการเคลื่อนที่ 2) บันไดเสียงและโหมด 3) จังหวะ 4) ทำนอง 5) การเขียนสก็อร์ 6) การประพันธ์ ข.ด้านดนตรีปฏิบัติ ได้แก่ 1) บทฝึกปฏิบัติ 2) การดันทำนอง 3) การขับร้องประสานเสียง ค. ด้านบริหารจัดการดนตรี ได้แก่ 1) การจัดการวงดนตรี 2) การควบคุมวงดนตรี ง. ด้านเทคโนโลยีดนตรีได้ 1) การผลิตผลงานดนตรีด้วยคอมพิวเตอร์ จ. ด้านความเป็นครูดนตรี ได้แก่ 1) หลักสูตรดนตรี 2) เทคนิควิธีสอนดนตรี 3) การเลือกสื่อดนตรี 4) การประเมินผลดนตรี รูปแบบโปรแกรมการฝึกอบรมประกอบด้วย หลักการสำคัญที่มุ่งแก้ไขจุดอ่อนของนักศึกษา ทบทวนความรู้ทักษะดนตรีต่าง ๆ โดยเน้นแกนสมรรถนะหลัก ซึ่งผลการทดลองปรากฏว่า หลังการทดลอง นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยในสมรรถนะหลักสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้าอบรมทุกคนสามารถแก้ไขจุดอ่อนของตนเองได้ตามกระบวนการและวิธีการอบรมที่เป็นหัวใจสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งรูปแบบโปรแกรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมครูฝึกสอนดนตรีที่พัฒนาขึ้นนี้ จะช่วยเตรียมความพร้อม ให้นักศึกษาเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และในขณะเดียวกัน จะเป็นการพัฒนาคุณลักษณะของการเป็นครูดนตรีที่เก่งเพื่อเตรียมเข้าสู่อาชีพดนตรีต่อไป

ในด้านขององค์ประกอบครู คุณลักษณะต่าง ๆ ของครู ได้ศึกษาจากงานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

กันติศ ชลสินธุ์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครู ของครูกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครูของครูกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นครูจำแนกตามเพศ กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้เป็นครูกลุ่มกรุงเทพใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2544 จำนวน 512 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความเป็นครู ของครูกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยทำการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนประกอบสำคัญ (Principal Component Analysis) และทำการวิเคราะห์หมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) โดยวิธีแวนแมกซ์ (Varimax Method) ได้จำนวน 7 องค์ประกอบ ซึ่งตั้งชื่อดังนี้ 1. ความเมตตา กรุณา 2. คุณธรรมและจริยธรรม 3. ความมั่นคงทางอารมณ์ 4. ความรู้ความสามารถ 5. บุคลิกภาพ 6. ความรับผิดชอบ และ 7. มนุษยสัมพันธ์ 2) คุณลักษณะความเป็นครูทั้ง 7 องค์ประกอบ ของเพศชายและเพศหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนคุณลักษณะความเป็นครู 7 ด้านของ กลุ่มตัวอย่าง โดยเฉลี่ยแต่ละด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เกือบทั้งหมด ยกเว้นด้านความเมตตา กรุณา กับด้านคุณธรรมและจริยธรรม และด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรมและจริยธรรมกับด้านความรับผิดชอบ และด้านบุคลิกภาพกับด้านมนุษยสัมพันธ์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พรสิทธิ์ กิ่งทอง (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หนังสือจุลเจียม กิ่งทอง ศิลปินแห่งชาติ กรณีศึกษา เรื่องศึกสายเลือก จากบันทึกการแสดงสด สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 10 หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของดนตรี โดยใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก และใช้ข้อมูลทางด้านเอกสารประกอบการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การแสดงหนังสือจุลเจียมมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีองค์ประกอบหลัก 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มองค์ประกอบในการแสดงได้แก่ นายหนังลูกคู่หนัง โรงแสดง ดนตรีและอุปกรณ์อื่นๆ องค์ประกอบเหล่านี้นับว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างสูงสุด เพราะหากขาดองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งไปนายหนังก็ไม่สามารถแสดงได้ กลุ่มที่สองคือชนบนิยมในการแสดงซึ่งเป็นลำดับขั้นที่สำคัญและเป็นแนวอันพึงปฏิบัติทุกครั้งเมื่อมีการแสดงของทุกคณะ ถือเป็นการทำพิธีเอาฤกษ์ขอที่ตั้งโรงปิดเป่าเสียดจัญไร เชิญครูหนังมาปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายต่าง ๆ เชิญเทพเจ้าแห่งการบันเทิงเพื่ออำนวยความเป็นมงคลแก่คณะหนัง กลุ่มที่สามคือความเชื่อในการแสดงหนังสือจุลเจียม ซึ่งทุกคณะมีความเชื่อเกี่ยวกับด้านไสยศาสตร์และนับถือให้ความเคารพครูหนังอย่างเคร่งครัด เพื่อความ

เป็นสิริมงคลแก่นายหนึ่ง ดนตรีมีบทบาทมีความสำคัญต่อพิธีกรรม บรรเลงประกอบการเชิดรูปหนังทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่อผู้เชิดและเกิดอรรถรสต่อผู้ชมได้เป็นอย่างมาก บทเพลงที่ใช้เป็นเพลงไทยเดิม เพลงไทยลูกทุ่ง เพลงไทยสากลโดยใช้วิธีการสืบทอดแบบปากต่อปาก การศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีที่ใช้แสดงหนังตะลุงพบว่า ลักษณะการบรรเลงเครื่องดนตรีหนังตะลุงเป็นการบรรเลงแนวเดียวกัน โดยมีทำนองเป็นเสียงซ้ำ และมีการแปรทำนองอย่างอิสระ

ในด้านของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพันเอกชูชาติ พิทักษากร ได้ศึกษาจากงานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

สุพจน์ ยุคลธรรวศ์ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการสอนไวโอลินตามแนวการสอนของพันเอกชูชาติ พิทักษากร สำหรับนิสิตนักศึกษาที่ไม่ได้ศึกษาไวโอลินเป็นวิชาเอก การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวการสอนเนื้อหาการสอนไวโอลินของ ชูชูกี แลงกี๊ย เปรียบเทียบกับ ชูชาติ พิทักษากร และพัฒนาชุดการสอนเรื่องไวโอลินตามแนวของชูชาติ พิทักษากร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองใช้รูปแบบแผนก่อนทดลอง (Pre-Experimental Design) กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นนิสิตสาขาวิชาเอกดนตรี ที่ไม่ได้ศึกษาไวโอลินเป็นวิชาเอก ชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 11 คน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาเอกสารและเข้าสังเกต กิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชา 2712213 เครื่องสาย ภาควิชาดนตรี ปีการศึกษา 2539-2540 ซึ่งสอนโดย ผศ.พอ. ชูชาติ พิทักษากร โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล 5 ชุดได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการเรียนไวโอลินตามแนวของ ชูชาติ พิทักษากร แบบประเมินผลและเกณฑ์การให้คะแนนการเรียนภาคปฏิบัติ แบบประเมินผลและเกณฑ์การให้คะแนนเพลงมาตรฐาน grade 1 และ grade 2 ตามแนวของ Trinity College of Music (London) และแบบตรวจสอบความถูกต้องชุดการสอนเรื่องไวโอลินสำหรับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวการสอนของ ชูชูกี และชูชาติ พิทักษากร คล้ายกัน โดยใช้ธรรมชาติของสรีระเป็นหลักในการสอนซึ่งต่างกับ แลงกี๊ย ที่ใช้ทฤษฎีดนตรีเป็นหลักในการสอนและกำหนดเนื้อหาการสอน ตำราเรียนของ ชูชูกี และ แลงกี๊ย ขาดเนื้อหาการสอนเทคนิคการเล่นไวโอลินบางประการและมุ่งใช้สอนกับเด็ก แต่เนื้อหาการสอนของชูชาติ พิทักษากร มีความสมบูรณ์มุ่งใช้สอนกับผู้ใหญ่นอกจากนี้ยังใช้เทคนิคการยืดหยุ่นกล้ามเนื้อในการพัฒนาการเล่นไวโอลินให้ได้ผลดีมากยิ่งขึ้น 2. ชุดการสอนเรื่องไวโอลินตามแนวของชูชาติ พิทักษากร มีมาตรฐานดี กลุ่มตัวอย่างสามารถเล่นเพลงไวโอลินมาตรฐาน grade 2 ของ Trinity College of Music (London) ได้เป็นอย่างดี โดยมีผลคะแนนเฉลี่ยมากกว่า ร้อยละ 75 ตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิเคราะห์แบบวัดความคิดเห็นของนิสิตพบว่า นิสิตเห็น

ด้วยอย่างยิ่งกับวิธีการสอนไวโอลินของชุมชน พิษณุพนธ์ และผลการวิเคราะห์แบบตรวจสอบความถูกต้องของชุดการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ แสดงความคิดเห็นว่าชุดการสอนเรื่องไวโอลินมีความถูกต้อง และสอดคล้องกันทั้งด้านจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน ระยะเวลาในการทำกิจกรรม และการวัดการประเมินผล ซึ่งมีประโยชน์ในการนำไปใช้ในระดับมากถึงมากที่สุด

ภานุวัฒน์ วัฒนจินดา (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายของโรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนารูปแบบการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายของโรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ 2. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะดนตรี ด้านเจตคติและด้านความรู้ของนักเรียนกลุ่มเครื่องสายของโรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ หลังจากที่ได้รับการเรียนตามรูปแบบการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายที่สร้างขึ้น วิธีดำเนินงานวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แผนการทดลองแบบศึกษากลุ่มเดียว วัดสองครั้ง (The One – Group Pretest – Posttest Design) ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศที่เรียนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายเครื่องดนตรีเอกไวโอลินจำนวน 10 คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล 4 ชุด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ครูและนักเรียน 2) แบบทดสอบด้านทักษะดนตรี 3) แบบสังเกตด้านพฤติกรรม 4) แบบทดสอบด้านความรู้ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ ค่าสถิติ t - test ผลการวิจัย 1. รูปแบบการสอนวิชาปฏิบัติเครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายของโรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยส่วนประกอบสำคัญ 8 หัวข้อ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) สื่อการเรียน 6) ระยะเวลาการเรียน 7) การวัดผล 8) บันทึกการสอน 2. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะดนตรี ด้านเจตคติและด้านความรู้ของนักเรียนกลุ่มเครื่องสายของโรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนจากแบบทดสอบทักษะดนตรีก่อนและหลังการทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ($M = 80.09$, $SD = 6.24$) ส่วนค่าเฉลี่ยด้านเจตคติของนักเรียนซึ่งวัดตลอดการทดลองอยู่ในเกณฑ์การประเมินค่าที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมมาก ($M = 2.58$, $SD = 0.39$) และแบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ($M = 19.00$, $SD = 0.94$)

ณัฐพร ผกาหลง (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดการสอนโซลเฟจประกอบหลักสูตรไวโอลินตามแนวของยามาฮาสำหรับนักเรียนโรงเรียนดนตรีสยามกลการระดับชั้นต้น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษา และพัฒนาชุดการสอนโซลเฟจประกอบหลักสูตรไวโอลิน ตามแนวของยา

มาสำหรับนักเรียนโรงเรียนดนตรีสยามกลการระดับชั้นต้น 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทักษะการเล่นไวโอลินจากการใช้ชุดการสอนโซลเฟจประกอบหลักสูตรไวโอลินตามแนวของยามาฮ่าสำหรับนักเรียนโรงเรียนดนตรีสยามกลการระดับชั้นต้น วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการสืบค้นเอกสาร และเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนหลักสูตรไวโอลินของยามาฮ่าระดับชั้นต้น ช่วงอายุ 10-15 ปี โดยคัดเลือกจาก 5 โรงเรียน โรงเรียนละ 4 คน รวมทั้งหมด 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทักษะการเล่นไวโอลิน และแบบสังเกตระหว่างเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบชุดการสอนโซลเฟจประกอบหลักสูตรไวโอลินตามแนวของ ยามาฮ่า ประกอบไปด้วย บทเพลงโซลเฟจจำนวน 6 เพลง แผนการสอนจำนวน 8 แผน แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทักษะการเล่นไวโอลินก่อน และหลัง และแบบสังเกตระหว่างเรียน 2) หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ของทักษะการเล่นไวโอลินใน 4 ด้าน สูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ของทักษะการเล่นไวโอลินใน 4 ด้าน หลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในด้านของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลียนแบบหรือความเป็นต้นแบบ ได้ศึกษาจากงานวิจัย ดังนี้ เรณู ผดุงถิ่น (2517) ได้ศึกษาการปรับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จำนวน 3 คน ที่มีจะทำร้ายผู้อื่นทั้งทางกาย และวาจา ได้แก่ เตะ ตี ต่อย ด่า ข่มขู่เพื่อน และเกลียดครู เป็นต้น ครูใช้การเสริมแรงทางสังคม คือ แสดงความสนใจ ยิ้ม พยักหน้า แสดงการยอมรับและชมเชย เมื่อเด็กเหล่านี้แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้แก่ การตั้งใจเรียน และทำงานเงียบ ๆ ที่โต๊ะของตน ไม่รบกวนการเรียนการสอนในชั้น ผลปรากฏว่า พฤติกรรมก้าวร้าวลดลงและพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และบันดูราได้เริ่มทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมาได้ทำการวิจัยเป็นโครงการระยะยาว เพื่อยืนยันผลที่เกิดขึ้น ซึ่งต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของการวิจัยที่บันดูรา และผู้ร่วมงานเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการสังเกต บันดูรา รอสและรอส (Bandura, Ross & Ross, 1961) เป็นการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวโดยการสังเกต บันดูราและผู้ร่วมงานได้แบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งให้เห็นตัวอย่างจากตัวแบบที่มีชีวิต แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เด็กกลุ่มที่สองมีตัวแบบที่ไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และเด็กกลุ่มที่สามไม่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมให้ดูเป็นตัวอย่าง ในกลุ่มมีตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวการทดลองเริ่มด้วยเด็กและตัวแบบเล่น ตุ๊กตา (Tinker Toys) จากนั้นประมาณ 1 – 10 นาที ตัว

แบบลูกขึ้นต้อย ตะ พุบ ตุ๊กตาที่ทำด้วยยางแล้วเป่าลม ตุ๊กตาจึงทนการเตะต้อยหรือแม้ว่าจะนั่งทับหรือ ยืนก็ไม่แตก สำหรับเด็กกลุ่มที่สอง เด็กเล่นตุ๊กตาใกล้ ๆ กับตัวแบบ แต่ตัวแบบไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ให้ดูเป็นตัวอย่าง เด็กกลุ่มที่สามเล่นตุ๊กตาโดยไม่มีตัวแบบ หลังจากเล่นตุ๊กตาแล้วแม่ผู้ทดลองพาเด็กไปดู ห้องที่มีตุ๊กตาที่นำเล่นมากกว่า แต่ห้ามจับตุ๊กตา เพื่อจะให้เด็กรู้สึกคับข้องใจ เสร็จแล้วนำเด็กไปอีกห้อง หนึ่งทีละคน ซึ่งมีตุ๊กตาหลายชนิดวางอยู่และมีตุ๊กตายางที่เหมือนกับตุ๊กตาที่ตัวแบบเตะ ต้อยและทุบ รวมอยู่ด้วย ผลการทดลองพบว่า เด็กที่อยู่ในกลุ่มที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวจะแสดงพฤติกรรม ก้าวร้าว ตะต้อยทุบ รวมทั้งนั่งทับตุ๊กตายางเหมือนกับที่สังเกตจากตัวแบบแสดงและค่าเฉลี่ย (Mean) ของพฤติกรรมก้าวร้าวที่แสดงโดยเด็กกลุ่มนี้ทั้งหมดสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กกลุ่มที่ สองและกลุ่มที่สาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่บันดูรา ร็อสและร็อส (Bandura, Ross & Ross, 1963) วิธีการทดลองเหมือนกับการทดลองที่หนึ่งแต่ใช้ภาพยนตร์แทนของจริง โดยกลุ่มหนึ่งดูภาพยนตร์ที่ตัว แบบ แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว อีกกลุ่มหนึ่งดูภาพยนตร์ที่ตัวแบบไม่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ผลของการ ทดลองที่ได้เหมือนกับการทดลองที่หนึ่ง คือ เด็กที่ดูภาพยนตร์ที่มีตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว จะ แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่าเด็กที่อยู่ในกลุ่มที่ดูภาพยนตร์ที่ตัวแบบไม่แสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าว อีก หนึ่งงานวิจัยที่มีความชัดเจนเช่นกัน ว่าต้นแบบนั้นมีผลที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีหรือเป็นไปในลักษณะ เดียวกันกับต้นแบบ หากมีต้นแบบที่ดีหรือปฏิบัติตัวอย่างไรก็ตาม และผลลัพธ์ที่ไม่ดี หากมีต้นแบบที่ไม่ดี เช่นกัน ดังเช่นงานวิจัย บันดูรา และเม็นลอฟ (Bandura & Menlove, 1968) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเด็ก ซึ่งม ี ความกลัวสัตว์เลื้อย ในกรณีนี้คือ สุนัข จนกระทั่งพยายามหลีกเลี่ยงหรือไม่มีปฏิสัมพันธ์กับสัตว์เลื้อย บัน ดูราและเม็นลอฟได้ให้เด็กกลุ่มหนึ่งที่มีความกลัวสุนัขได้สังเกตตัวแบบ ที่ไม่กลัวสุนัข และสามารถจะเล่น กับสุนัขได้อย่างสนุก โดยเริ่มจากการค่อย ๆ ให้ตัวแบบเล่น ตะ และพูดกับสุนัขที่อยู่ในกรงจนกระทั่งใน ที่สุดตัวแบบเข้าไปอยู่ในกรงสุนัข ผลของการทดลองปรากฏว่าหลังจากสังเกตตัวแบบที่ไม่กลัวสุนัข เด็กจะ กล้าเล่นกับสุนัขโดยไม่กลัว หรือพฤติกรรมของเด็กที่กล้าที่จะเล่นกับสุนัขเพิ่มขึ้นและพฤติกรรมที่แสดง ว่า กลัวสุนัขจะลดน้อยไป การทดลองของบันดูราที่เกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือเลียนแบบมีผู้นำ ไป ทำซ้ำ ปรากฏผลการทดลองเหมือนกับบันดูราได้รับอีกด้วย

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาข้อมูลเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยใน ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิด และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องความเป็นครู โดยเฉพาะ

คุณลักษณะของครูที่ดี ที่สามารถบ่งชี้เป็นรูปธรรมในเชิงพฤติกรรมได้ชัดเจน ซึ่งในหัวข้อคุณลักษณะความเป็นครูนั้น ได้ศึกษาจากคุณลักษณะของความเป็นครูที่ดีทั่วไป โดยอิงตามแนวคิดและหลักการ ได้แก่ คุณลักษณะของครูที่ดีหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ตามพระราชดำรัส ตามพระราโชวาท ตามทัศนะของบุคคลทั่วไป ตามแนวคิดของแวดวงการศึกษาตะวันตก ตามเกณฑ์มาตรฐานของครู จากผลงานวิจัยจากการศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ครูที่ดีในยุคโลกาภิวัตน์ โดยในส่วนของความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ งานวิจัยนี้ได้มุ่งเน้นในวิชาชีพครูดนตรี ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนของครูดนตรี ซึ่งเน้นการเรียนการสอนที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิด และทฤษฎีในการพัฒนาการสอนดนตรี ได้แก่ การเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2555) เดวิส (Davies, 1971) ซิมป์สัน (Simpson, 1972) แฮร์โรว์ (Harrow, 1972) บลูม (Bloom et al, 1956) สุกีร์ เจริญสุข และคณะ (2540) และทฤษฎีต้นแบบของบันดูรา (Bandura, 1977) ซึ่งแนวคิด และทฤษฎีกล่าวมาข้างต้นได้มีความเป็นสากล และมีความน่าเชื่อถือจากแหล่งอ้างอิงทางการศึกษาต่าง ๆ ได้ โดยได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็นหัวข้อวิเคราะห์ออกมาได้เป็น 6 กระบวนการ นั่นคือ กระบวนการดูแบบ / เรียนรู้จากแบบ กระบวนการกระทำตามแบบตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดู หรือจดจำจากแบบ กระบวนการกระทำซ้ำจนชำนาญ กระบวนการหาแนวทางของตนเอง กระบวนการถ่ายทอดหรือสร้างสรรค์ผลงานออกสู่สาธารณะ และกระบวนการการประเมินตนเองและมีการแก้ไขปรับปรุงทักษะตนเอง โดยผู้วิจัยจะได้นำกระบวนการทั้ง 6 กระบวนการนี้ไปใช้ในการนำเสนอแนวทางต้นแบบความเป็นครูดนตรีใน “ด้านความรู้และประสบการณ์” และ “ด้านการสอนดนตรี” ส่วนใน “ด้านบุคลิภาพภายในและภายนอกของครู” กับ “ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณของครู” นั้นได้นำเสนอเป็นความเรียงบรรยายแนวทางคุณลักษณะในประเด็นต่าง ๆ และเสนอเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 2.6

แผนภาพที่ 2.5 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

